Stockholms läns landsting

FÖRSLAG 2014:75

LS 1308-1039

Landstingsstyrelsens förslag till beslut

Redovisning av uppdrag om hur Stockholms läns landsting genom sina verksamheter kan bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt

§ 237

Redovisning av uppdrag om hur Stockholms läns landsting genom sina verksamheter kan bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt

LS 1308-1039

Ärendebeskrivning
Landstingsfullmäktige beslutade den 11-12 juni 2013, i samband med budget 2014, att uppdra åt landstingsstyrelsen att återkomma med förslag angående hur landstinget genom sina verksamheter kan bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt.

Beslutsunderlag
Tillväxt- och regionplaneringsutskottets protokollsutdrag den 17 juni 2014 med S-ledamöternas, MP- och V-ledamotens särskilda uttalanden
Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 2 juni 2014
Rapporten Landstinget som tillväxtfrämjare den 21 maj 2014

Förslag och yrkanden
På sammanträdet föreligger följande förslag.
Landstingsrådsberedningens förslag i skrivelse den 22 oktober 2014 (bilaga).
MP-ledamöternas förslag i skrivelse den 4 november (bilaga).

Följande yrkanden framförs:
Bifall till landstingsrådsberedningens förslag
Bifall till MP-ledamöternas förslag

Proposition
Ordföranden frågar på vart och ett av de framförda förslagen och finner att landstingsstyrelsen bifaller landstingsrådsberedningens förslag.

Landstingsstyrelsens beslut
Landstingsstyrelsen beslutar enligt landstingsrådsberedningens föreslå landstingsfullmäktige besluta

att godkänna rapporten Landstinget som tillväxtfrämjare

Reservation och särskilda uttalanden
Susanne Nordling (MP), Tomas Eriksson (MP) och Malin Karlsson (MP) reserverar sig mot beslutet till förmån för Miljöpartiets förslag.
Gunilla Roxby Cromvall (V) lägger ett särskilt uttalande till protokollet från Vänsterpartiet (bilaga).

Beslutsexpediering: Landstingsfullmäktige, Akt

Stockholms läns landsting

Landstingsrådsberedningen

SKRIVELSE
2014-10-22

LS 1308-1039

Landstingsstyrelsen

Redovisning av uppdrag om hur Stockholms läns landsting genom sina verksamheter kan bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt

Föredragande landstingsråd: Gustav Hemming

Ärendebeskrivning

Landstingsfullmäktige beslutade den 11-12 juni 2013, i samband med budget 2014, att uppdra åt landstingsstyrelsen att återkomma med förslag angående hur landstinget genom sina verksamheter kan bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt.

Förslag till beslut

Landstingsrådsberedningen föreslår landstingsstyrelsen föreslå landstingsfullmäktige besluta

att godkänna rapporten Landstinget som tillväxtfrämjare

Landstingsrådsberedningens motivering

Stockholms läns landsting är idag en av Stockholmsregionens största aktörer – både som arbetsgivare, vårdgivare och kollektivtrafikansvarig men även som aktiv samhällsbyggare och investerare. Landstinget har som en ambition bland flera att främja en god ekonomisk tillväxt och utveckling i Stockholmsregionen.

Landstingets uppgift är inte i första hand att skapa tillväxt, men landstinget har likväl genom sina verksamheter goda förutsättningar för att bidra till ökad tillväxt i Stockholmsregionen. För att landstinget på bästa möjliga sätt ska kunna bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt och skapa goda tillväxtförutsättningar genom sina verksamheter behövs därför en god kännedom om hur sambanden ser ut och vilka förbättringsmöjligheter som finns.

I samband med budget 2014 beslutade landstingsfullmäktige att uppdra åt landstingsstyrelsen att återkomma med förslag angående hur landstinget

genom sina verksamheter kan bidra till att stärka stockholmsregionens tillväxt, vilket nu redovisas.

Studien *landstinget som tillväxtfrämjare* belyser samband mellan landstingets verksamheter och den regionala ekonomiska tillväxten. På sikt ökar detta medvetenheten kring effekterna av främst ökad tillgång till kvalificerad hälso- och sjukvård och utbyggda kollektivtrafikmöjligheter i Stockholmsregionen när det gäller ökad sysselsättning och hållbar tillväxt.

Att Stockholms läns landstings roll som bidragande till Stockholmsregionen fortsatta tillväxt analyseras och identifieras är positivt, likaså att olika samband mellan insatser och verksamheter och ökad tillväxt och sysselsättning tydligt kan härledas.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 2 juni 2014
Rapporten Landstinget som tillväxtfrämjare den 21 maj 2014
Tillväxt- och regionplaneringsutskottets protokollsutdrag den 17 juni 2014
med
S-ledamöternas, MP- och V-ledamotens särskilda uttalanden

Torbjörn Rosdahl

Gustav Hemming

Carl Rydingstam

Stockholms läns landsting

FÖRSLAG TILL BESLUT

LANDSTINGSSTYRELSEN
Miljöpartiet de gröna

2014-11-04

LS 1308-1039 Ärende 26

Redovisning av uppdrag om hur Stockholms läns landsting genom sina verksamheter kan bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt

Landstingsstyrelsen föreslår landstingsfullmäktige besluta

att godkänna rapporten Landstinget som tillväxtfrämjare med följande tillägg

att det bör understrykas att det är av största vikt att de synpunkter som lyfts fram i stycket "överväganden" i tjänsteutlåtandet fortsättningsvis får prägla landstingets arbete i riktning mot ett socialt och miljömässigt hållbar ekonomisk tillväxt.

att landstinget bör verka för en regionombildning i Stockholms Län

Det nya målet om hållbar tillväxt är en av nyckelpunkterna i landstingets arbete med att hantera en växande region. Därmed behöver såväl social som miljömässiga aspekter vägas in jämte de ekonomiska. Det finns också många exempel som visar att investeringar i sociala dimensioner och bevarande och utvecklande av ekosystemtjänster har en positiv påverkan på den ekonomiska hållbarheten. Förutom landstingets arbete med att minska sin direkta miljöpåverkan är det en mängd aktörer som alla behöver samverka för att på allvar kunna skapa en hållbar Stockholmsregion under tillväxt. En ombildning av Stockholms Läns Landsting och Länsstyrelsen till Region Stockholm med möjlighet för kommunerna att ansluta sig ger de bästa förutsättningarna för att skapa ett gott samhälle och en långsiktigt hållbar tillväxt i Stockholmsregionen.

Bilaga § 237

Stockholms läns landsting

LANDSTINGSSTYRELSEN
VÄNSTERPARTIET

SÄRSKILT UTTALANDE
2014-11-04

Ärende 26
LS 1308-1039

Redovisning av uppdrag om hur Stockholms läns landsting genom sina verksamheter kan bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt

Vi anser att det är av största vikt att de synpunkter som lyfts fram i stycket ”överväganden” i tjänsteutlåtandet fortsättningsvis får prägla landstingets arbete i riktning mot en socialt och miljömässigt hållbar ekonomisk tillväxt.

Stockholms läns landsting

Landstingsstyrelsen
Tillväxt- och regionplaneringsutskottet

PROTOKOLLSUTDRAG
2014-06-17

Ankom
Stockholms läns landsting
2014 -06- 24
Dnr. LS 1308-1079
Rotel I

Justerat den 2014-06-19
Charlotte Broberg
Nanna Wikholm

§ 29
Redovisning av uppdrag om hur Stockholms läns landsting genom sina verksamheter kan bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt
LS 1308-1039

Beslutsunderlag
Förvaltningens tjänsteutlåtande den 2 juni 2014
Rapporten Landstinget som tillväxtfrämjare den 21 maj 2014

Tillväxt- och regionplaneringsutskottet beslutade i enlighet med förvaltningens förslag

att föreslå landstingsstyrelsen föreslå landstingsfullmäktige besluta att godkänna rapporten Landstinget som tillväxtfrämjare

S-ledamöterna anmälde *särskilt uttalande, bilaga 3.*
Tjänstgörande V-ersättaren anmälde *särskilt uttalande, bilaga 4.*

Vid protokollet

Börje Wredén

Exp
LS
Akten

Stockholms läns landsting
SOCIALDEMOKRATERNA

SÄRSKILT UTTALANDE

Bilaga 3

2014-06-17

Tillväxt- och regionplaneringsutskottet
Ärende 8

Redovisning av uppdrag om hur Stockholms läns landsting genom sina verksamheter kan bidra till Stockholmsregionens tillväxt

Förvaltningen har gjort ett förtjänstfullt arbete med att sammanställa vad landstinget gör idag för att bidra till ökad tillväxt. Det är viktigt arbeta vidare med de områden som pekas ut i rapporten, som folkhälsa och hälso- och sjukvårdens koppling till forskning och utbildning. Vid sidan av att se och utveckla sina styrkor ser också Socialdemokraterna ett behov av att analysera regionens svagheter. Vi vill se en mer gedigen analys av dagens tillväxthämmande faktorer och framtida hot mot fler jobb och hållbar utveckling. Dit hör t.ex. den aktuella frågan om bristande underhåll av järnvägsystemet och dess påverkan på kollektivtrafikens punktlighet och attraktivitet.

Ett av dagens största hot mot ökad tillväxt och fler jobb är bostadskrisen. Framförallt hyresrättsbristen utgör enligt en rad samstämmiga aktörer, inte minst Stockholms Handelskammare, ett stort tillväxthinder. Här kan landstinget göra mycket mer. Den moderatledda majoriteten har misslyckats både med att upparbeta investeringsbudgeten på trafiksidan och med att få bostadsbyggande och utbyggd infrastruktur att gå hand i hand.

Det är inte så förvånande. Moderaterna har lagt ned regionplanenämnden, flyttat den gemensamma trafikplaneringen till trafikförvaltningen och bantat budgeten för verksamheten. Moderaterna har också blockerat en regionbildning som skulle ge bättre regionala möjligheter för samplanering.

Vi tror tvärtemot Moderaterna på att problemet med en svag politisk vilja att bidra till regionens bostadsförsörjning skulle kunna avhjälpas av en starkare regional aktör.

Stockholms läns landsting

Tillväxt och regionplaneringsutskottet
VÄNSTERPARTIET
MILJÖPARTIET

SÄRSKILT UTTALANDE

2013-06-17

Bilaga 4

LS 1308-1039

Ärende 8

Redovisning av uppdrag om hur Stockholms läns landsting genom sina verksamheter kan bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt

Vi anser att det bör understrykas att det är av största vikt att de synpunkter som lyfts fram i stycket "överväganden" i tjänsteutlåtandet fortsättningsvis får prägla landstingets arbete i riktning mot en socialt och miljömässigt hållbar ekonomisk tillväxt.

Landstingsstyrelsens förvaltning
Tillväxt, miljö och regionplanering

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2014-06-02

LS 1308-1039

Handläggare:
Ylva Disheden/Jan Lindquist

Ankom
Stockholms läns landsting
2014 -06- 04
Dnr LS 1308-1039
Rakel I

Landstingsstyrelsens
tillväxt- och
regionplaneringsutskott

Redovisning av uppdrag om hur Stockholms läns landsting genom sina verksamheter kan bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt

Ärendebeskrivning

Landstingsfullmäktige beslutade den 11-12 juni 2013, i samband med budget 2014, att uppdra åt landstingsstyrelsen att återkomma med förslag angående hur landstinget genom sina verksamheter kan bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 2 juni 2014
Rapporten Landstinget som tillväxtfrämjare den 21 maj 2014

Förslag till beslut

Tillväxt och regionplaneringsutskottet föreslår landstingsstyrelsen föreslå landstingsfullmäktige besluta

att godkänna rapporten Landstinget som tillväxtfrämjare

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning
Ett av landstingets huvudmål i budgeten för 2014 är hållbar tillväxt. För att landstinget på bästa möjliga sätt ska kunna bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt och skapa goda tillväxtförutsättningar genom sina verksamheter behövs en god kännedom om hur sambanden ser ut och vilka förbättringsmöjligheter som finns.

Bakgrund
Landstingsfullmäktige beslutade den 11-12 juni 2013, i samband med budget 2014, att uppdra åt landstingsstyrelsen att återkomma med förslag

angående hur landstinget genom sina verksamheter kan bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt. Detta uppdrag ligger till grund för ärendet.

Stockholmsregionen är Sveriges ekonomiska motor och en av Europas snabbast växande regioner vilket framgår exempelvis av rapporten Cities of opportunity som PWC publicerade i maj 2014 . Här skapas förutsättningarna för Sveriges, med internationellt mått mätt, goda ekonomi. Ett av landstingets huvudmål i budgeten för 2014 är hållbar tillväxt. Stockholms län ska vara en ledande tillväxtregion och landstinget ska bedriva ett effektivt miljöarbete och vara socialt ansvarstagande i sina verksamheter. Landstingets uppgift är inte i första hand att skapa tillväxt. Däremot kan landstinget genom sina verksamheter bidra till att skapa goda tillväxtförutsättningar och bidra till Stockholmsregionens utveckling.

I studien *Landstinget som tillväxtfrämjare* ligger fokus på den ekonomiska dimensionen av hållbar tillväxt. Studien belyser samband mellan landstingets verksamheter och den regionala ekonomiska tillväxten. Bedömingen som görs i studien är att landstingets verksamheter har en hög medvetenhet om dess regionalekonomiska betydelse, men studien pekar också på möjliga utvecklingsområden.

Utifrån ett ekonomiskt tillväxtperspektiv har insatser för befolkningens hälsa och välmående i termer av antal arbetstillfällen och producerade timmar samt en ökad tillgänglighet, både inom regionen och med andra regioner, den högsta strategiska relevansen för den ekonomiska tillväxten. Tjänstebranschens utveckling är och har varit mycket betydelsefull för regionens utveckling. Här har landstingets roll som beställare av framför allt hälso- och sjukvård samt trafik och kommunikationer varit betydelsefull.

Övervägande
Det nya målet om hållbar tillväxt indikerar ett bredare perspektiv än det ekonomiska fokus som legat till grund för föreliggande uppdrag. I ett fortsatt arbete för att utveckla landstingets roll som tillväxtfrämjare är det därför viktigt att även sociala och ekologiska aspekter inkluderas på ett tydligt sätt. Landstingsstyrelsens förvaltning arbetar redan med att minska landstingets egen miljöpåverkan, samt med hela regionens utveckling, inklusive social sammanhållning. Det är angeläget att landstingsstyrelsens förvaltning fortsätter att, i samverkan med relevanta landstingsverksamheter, belysa och stärka landstingets roll för hållbar tillväxt.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Beslutet har inga ekonomiska konsekvenser.

Miljökonsekvenser av beslutet

I enlighet med landstingets Miljöpolitiska program 2012-2016 har hänsyn till miljön beaktats och slutsatsen är att det inte är relevant med en miljökonsekvensbedömning i detta ärende.

Toivo Heinsoo
Landstingsdirektör

Peter Haglund
Direktör SLL Tillväxt, miljö och regionplanering

Stockholms läns landsting

Landstinget som tillväxtfrämjare

2014-05-21

Tillväxt, miljö och regionplanering
Tillväxtavdelningen

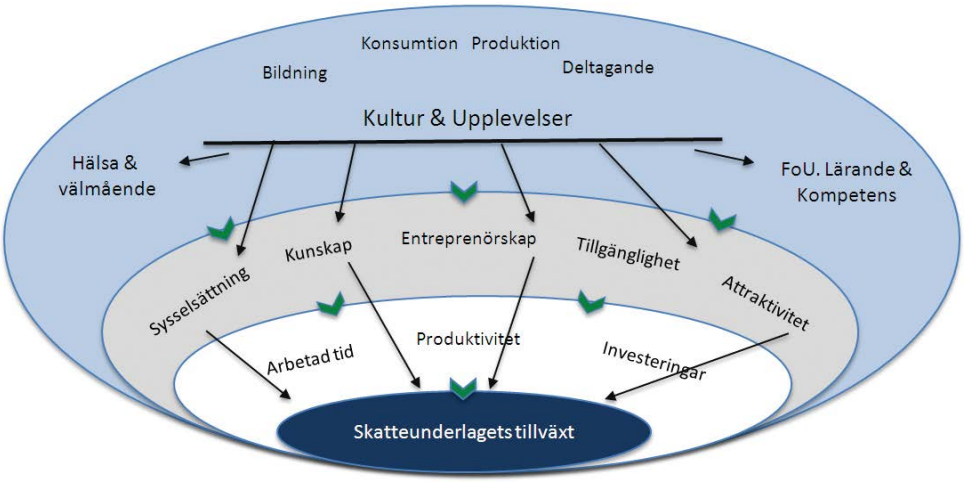
Innehållsförteckning

Sammanfattning 4

Inledning 6
Om rapporten 6

Tillväxt 8
Tillväxt en viktig förutsättning för Stockholms läns landsting 8
Vad är ekonomisk tillväxt och hur skapas den? 9
Om BNP mm 9
Den ekonomiska tillväxtens mekanismer 10
Från BNP till skatteunderlag 11
Ekonomisk tillväxt och välfärd 11
Från mått på produktion till uthållighet 11
Välfärdens framtida investering 13
Insatser för att påverka tillväxten 15
Tillväxtfaktorer och tillväxtpolitik 15
Tillväxtpolitikens organisation 17
Modell för analys av landstingets roll som tillväxtfrämjare 18

Landstingets verksamheter i ett ekonomiskt tillväxtperspektiv 21
Landstingsorganisationen 21
Hälsa- & välmående 22
Vårdens funktioner 22
Omfattande arbete med ny struktur och investeringar i hälso- och sjukvården 24
Hälsa & välmående medverkar till att skapa tillväxt 24
Trafik & kommunikationer 26
Trafikens funktioner - kollektivtrafik 26
Trafikens funktioner - Transportsystemets utveckling 27
Trafik & kommunikationer bidrar till tillväxten 28
Kultur & upplevelser 29
Kulturens funktioner 29
Kulturen bidrar till tillväxten 30

..... 31
FoU, Lärande & kompetens, Innovation 31
FoUU:s funktioner 32
FoUU-bidrar till tillväxt 34
Samhällsplanering & miljö 35
Samhällsplaneringens funktioner 36
Samhällsplanering bidrar till tillväxten 36

Utveckling av landstingets tillväxtfrämjande roll 38
Landstingets tillväxtpolitiska ambition 38
Möjlig potential för tillväxtinsatser 39
Främjande av sysselsättning som tillväxtmekanism 40
Främjande av tjänstebranschutveckling 41
Fortsatt arbete 43

Litteratur 45

Sammanfattning

Landstinget har som ambition att främja en god ekonomisk tillväxt. Ett av syftena med detta är att trygga landstingets finansiering genom ett högt och växande skatteunderlag.

Denna studie syftar till att belysa sambanden mellan landstingets verksamheter och regional ekonomisk tillväxt. I rapporten redogörs för kopplingen mellan skatteintäkterna och drivkrafterna bakom ekonomisk tillväxt. Flera svenska studier visar på betydelsen av ökad sysselsättning som ett av medlen för att klara välfärdens framtida finansiering.
Några nyckelfaktorer för ekonomisk tillväxt är arbetad tid, produktivitetsutveckling och investeringar. För en konkurrensutsatt region är det viktigt att vara attraktiv på den internationella arenan för både människor och kapital. Tillgänglighet och en god kunskapsnivå är andra bidragande faktorer liksom entreprenörskap. Särskilt viktig för kommuner och landsting är sysselsättningen.

I studien görs en kvalitativ analys av på vilket sätt landstingets verksamheter påverkar eller kan påverka den ekonomiska tillväxtens mekanismer. Hälso- och sjukvården är landstingets största ansvarsområde. Kvalitativa samband finns med faktorer som kan skapa ökad sysselsättning. Det sker t ex genom insatser som gör att personer som drabbats av sjukdom kan komma snabbt ut i arbetslivet, genom hälsofrämjande åtgärder och genom habilitering. Trafiken har stor betydelse för regionens tillgänglighet och attraktivitet. Forskningen och utbildningen bidrar till kunskapsökning och innovationer. Också kulturen bidrar till en hög attraktionskraft i Stockholms län. Regionplaneringen är ett betydelsefullt instrument för att samordna aktiviteter och långsiktiga insatser som leder till regional konkurrenskraft.

Stockholms läns landsting är också engagerat i arbete som i ekonomiska termer kan liknas vid att stimulera regionens tjänstemarknader. Detta sker på flera olika sätt. Det centrala är anlitande av entreprenörer som sker genom upphandling eller valfrihet.

I studien görs bedömningen att medvetenheten om den regionalekonomiska betydelsen av landstingets verksamheter är hög. Ett fortsatt huvudspår för landstingets tillväxtfrämjande arbete är att sörja för

effektiva och högkvalitativa kärnverksamheter. Några områden som kan förtjäna ytterligare belysning är bl a:

- hur de olika verksamhetsfälten interagerar och samverkar för att förbättra regionens attraktivitet eller bidrar till ökad sysselsättning
- vilken ekonomisk tillväxtpotential som finns i hälso- och sjukvården och den nära kopplade forskningen och utbildningen
- vilka möjligheter som finns att gynna folkhälsa och folkhälsans bestämningsfaktorer i den regionala utvecklingsplaneringen
- hur tjänstenäringar kan utvecklas inom hälso- och sjukvården, trafiken och andra områden där landstinget tillämpar upphandling eller valfrihet.

I studien rekommenderas även metodutveckling som stöd för uppföljning och mätning av effekter av landstingets ekonomiska tillväxtinsatser.

Inledning

Tillväxt är ett prioriterat mål för Stockholms läns landsting . Enligt RUFS 2010 är ett av målen för den regionala utvecklingen att Stockholmsregionen ska vara en ledande tillväxtregion. Av landstingets mål och strategier framgår att ”Skatteunderlagets årstaktsutveckling i länet ska vara lika högt eller högre än i övriga riket”.

I denna studie redovisas hur vi kan se på sambanden mellan landstingets verksamheter och regional ekonomisk tillväxt. Utgångspunkten för studien är uppdraget åt landstingsstyrelsen att återkomma med förslag angående hur landstinget genom sina verksamheter kan bidra till att stärka Stockholmsregionens tillväxt. Syften med studien är att:

- Identifiera och diskutera hur en teoretiskt baserad ram för analys av landstinget som ekonomisk tillväxtskapare kan se ut.
- Inventera och analysera landstingets verksamheter och hur de samspelar med fundamenten för ekonomisk tillväxt.
- Lämna rekommendationer för fortsatt arbete.
- Studien baseras på litteratur- och dokumentstudier och egen analys. Datainsamling har skett via skriftliga källor såsom web-platser, budgetar, verksamhetsberättelser etc.
- Studien har beställts av funktionsområdet Tillväxt, miljö och regionplanering inom Stockholms läns landsting. Utredningen har genomförts och sammanställts av Dag Boman, Capire Consulting AB med stöd av Dag Norén, HCM Health Care Management.
- Utredningens slutsatser och rekommendationer har diskuterats med uppdragsgivaren vid två tillfällen. Det är utredarna som ansvarar för de förslag och värderingar som lämnas i rapporten.

Om rapporten

Rapporten är indelad i 3 huvudavsnitt:

- Avsnittet ”Tillväxt” ger en bakgrund om landstingets mål för tillväxt som belyser några av de centrala begreppen rörande ekonomisk tillväxt och hur den kan påverkas. Genomgången ligger till grund för en modell för att analysera landstinget som tillväxtfrämjare.
- Avsnittet ”Landstingets verksamheter ur ett tillväxtperspektiv” innehåller en kvalitativ analys på vilket sätt landstingets huvudverksamheter kan påverka tillväxtens mekanismer.
- Avsnitt ”Utveckling av landstingets tillväxtfrämjande roll” innehåller en bedömning av vilken potential landstinget har att

gynna den ekonomiska tillväxten. I avsnittet ges även exempel på områden som kan belysas ytterligare för att stärka den tillväxtfrämjande rollen.

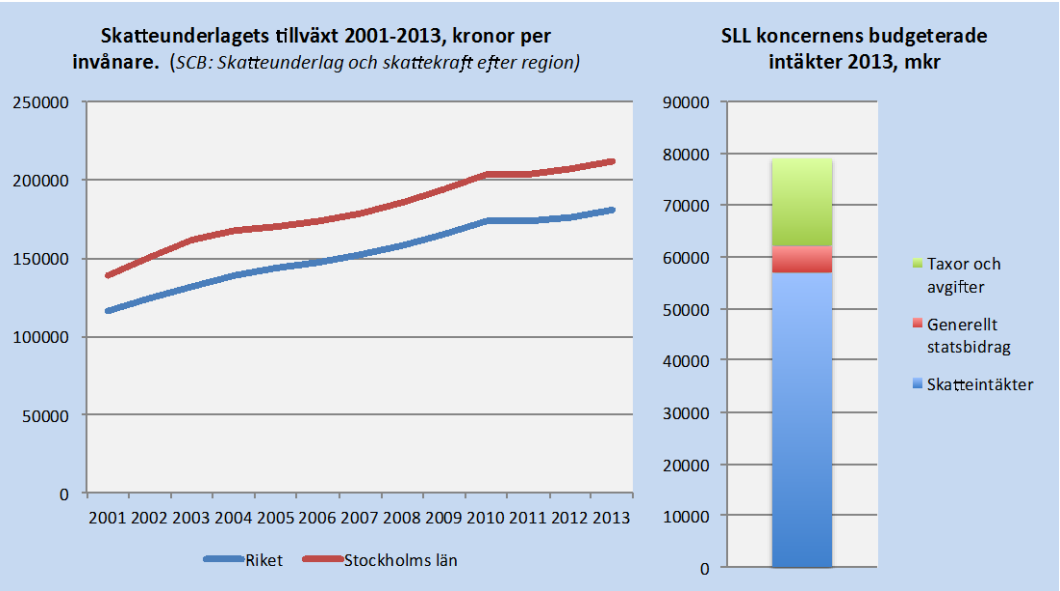
Källor framgår av löpande fotnotsverk.

Tillväxt

Tillväxt en viktig förutsättning för Stockholms läns landsting

En positiv tillväxt i regionen är en grund för att landstinget ska nå sina långsiktiga mål. Landstingets ambition är att Stockholmsregionen ska vara en ledande tillväxtregion. Enligt budgeten ska landstinget bidra till att länet utvecklas som en öppen och tillgänglig region, en ledande tillväxtregion samt en resurseffektiv region med god livsmiljö. Arbetet ska ske i enlighet med de mål som fastställts i den regionala utvecklingsplanen, RUFS 2010. Utvecklingsplanen utgår från visionen att regionen ska vara Europas mest attraktiva storstadsregion.

Tillväxten i regionen mäts genom indikatorn *skatteunderlagets årstaktsutveckling*. Målet är att skatteunderlagets tillväxt i länet ska vara lika hög eller högre än riket/övriga riket. Nedanstående diagram visar att denna ambition uppnåtts under det senaste decenniet[1]. I diagrammet visas också skatternas betydelse för finansieringen av landstingets verksamheter. Skatterna svarar för ca 72 procent av landstingskoncernens bruttointäkter.

[1] Skatteunderlag och skattekraft efter region. År 2005-2013. SCB

Regionens skattekraft per invånare under 2013[2] var 211 000 kronor jämfört med 180 000 kronor för riket i genomsnitt. År 2013 svarar Stockholms län för 26 procent av rikets samlade skatteunderlag. Det är en ökning med ca 2 procentenheter sedan början av 2000-talet.

Vad är ekonomisk tillväxt och hur skapas den?

Om BNP mm

Ett lands ekonomiska tillväxt definieras normalt som utvecklingen av den samlade produktionsförmågan. Det allmänt accepterade måttet på denna förmåga är *bruttonationalprodukten*, BNP.

Bruttonationalprodukten är ett mått på kapaciteten att producera. För att långsiktigt bibehålla sin produktionsförmåga måste ett land likaväl som ett företag successivt ersätta de resurser som förslits i själva produktionen. Till exempel förslits varje år vägarna runt om i landet genom alla de resor och transporter som den samlade produktionen ställer krav på. Om inte vägarna underhålls tillräckligt försvåras produktionen, vilket så småningom kan leda till minskad total produktion. För att få fram den långsiktigt hållbara produktionsförmågan måste man därför minska bruttonationalprodukten med de resurser som behövs för att motverka denna typ av kapitalförslitning. Det resultat man då får är *nettonationalprodukten*.

Nettonationalprodukten sätter gränsen för hur mycket hushåll, företag och offentliga verksamheter i ett land långsiktigt kan konsumera och investera. Den motsvaras därför av *nationalinkomsten* som är ett mått på hushållens och företagens samlade inkomster.

Nationalinkomsten beräknas genom att summera hushållens sammanlagda inkomster från arbete i form av löner och andra ersättningar, inkomster från kapital såsom ränteinkomster och vinstutdelning, inkomster som kommer från mark- och jordtillgångar och inkomster från immateriella tillgångar, exempelvis royalties och annan upphovsrätt.

[2] Skattekraften beräknas vid taxeringsårets ingång och utgör summa förvärvsinkomst för fysiska personer enligt taxeringen år 2012

Den ekonomiska tillväxtens mekanismer

Ekonomisk tillväxt är vanligen resultatet av ett komplext samspel mellan en rad drivkrafter. Sambanden kan många gånger vara särskilt svåra att urskilja på lokal eller regional nivå som ju ständigt påverkas av nationell politik och händelser i omvärlden.

Följande förhållanden och komponenter kan, när de adderas, sägas styra den ekonomiska tillväxten (se nedanstående bild)[3]:

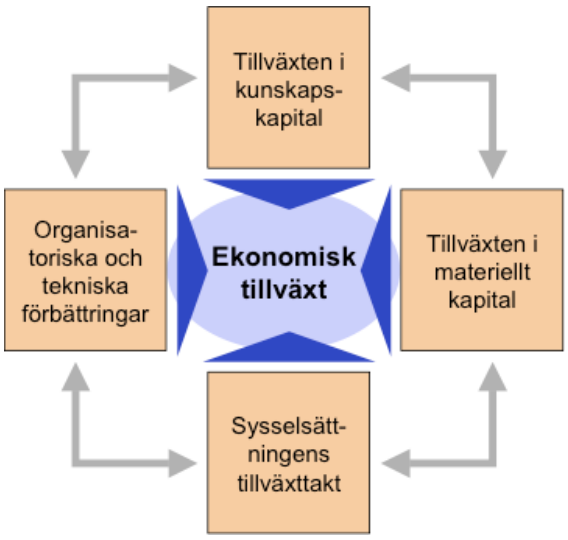
Faktorer som ökar investeringskvoten[4] i form av det *materiella kapitalets* tillväxttakt, dvs nettoinvesteringar i infrastruktur, byggnader, anläggningar samt maskiner och varaktig utrustning med hänsyn till deras produktivitet.

Faktorer som ökar investeringskvoten i form av *kunskaps- eller utbildningskapitalets* tillväxttakt med beaktande av deras produktivitet.

Faktorer som ökar sysselsättning/antalet arbetade timmar och dess tillväxteffekt.

Faktorer som förbättrar *produktiviteten* t ex i form av tekniska och organisatoriska förbättringar inom näringslivet och i offentlig verksamhet.

Illustration av den ekonomiska tillväxtens mekanismer

Vilken sammantagen ekonomisk tillväxt dessa komponenter skapar beror på investeringarnas produktivitet och på sysselsättningsökningens tillväxteffekt.

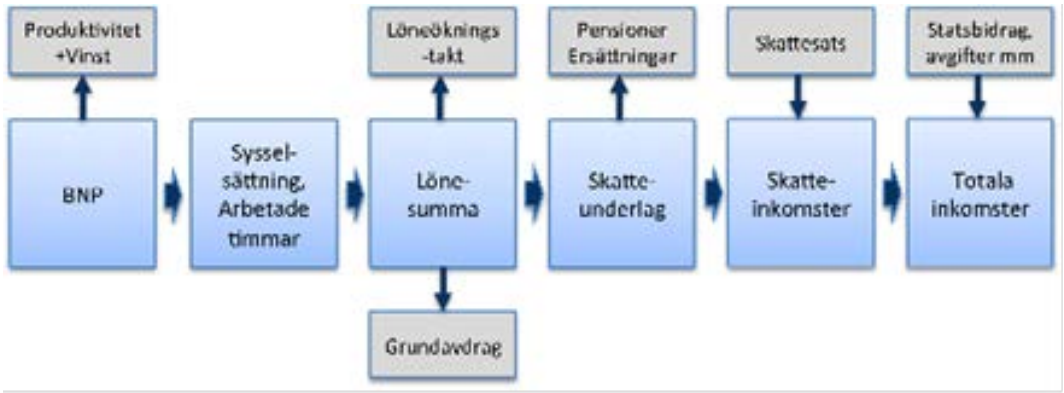
[3]. Regioners och kommuners ekonomiska tillväxt, Åke E Andersson, Dag Boman, Björn Hårsman, Anders Wigren. Inregia. 2004. Promemoria till Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet.

[4] Med investeringskvot avses här investeringar som adderas netto till redan befintligt kapital. Organisatoriska förbättringar kan t ex utgöras av regionförstoring och innovationer.

Från BNP till skatteunderlag

I den statliga utredningen ”Spara i goda tider – för en stabil kommunal verksamhet”[5] konstateras att utvecklingen av BNP påverkar skattebasen för den kommunala sektorn. Kopplingen mellan ekonomin i stort och den kommunala sektorn beskrivs i nedanstående figur[6]. Illustrationen visar att landstingets totala inkomster kopplas till BNP genom lönesumman som betalas ut till boende i länet. Lönesumman i sin tur beror på antalet arbetade timmar i befolkningen. Den del av BNP som utgörs av produktivitet och vinster kommer den kommunala ekonomin till godo först på längre sikt.

Kopplingen mellan BNP och kommunsektorns inkomster

I den statliga utredningen noteras att det som främst påverkar skatteinkomsternas utveckling i kommunsektorn är skattebasens utveckling samt eventuella regeländringar som påverkar avdragen samt skattesatsen. I utredningen konstateras att variationer i den kommunala sektorns finanser också kan påverka BNP. Här avses främst vilken påverkan kommuner och landsting har på sysselsättningen.

Ekonomisk tillväxt och välfärd

Från mått på produktion till uthållighet

Ett lands långsiktigt uthålliga ekonomiska tillväxt ökar hushållens möjligheter att konsumera och investera. Samtidigt vidgar tillväxten den

[5] Spara i goda tider – för en stabil kommunal verksamhet. Betänkande av Utredningen om kommunsektorn och konjunkturen. SOU 2011:59

[6] Figuren är egen bearbetning av figurer som återges i ”Spara i goda tider…, SOU 2011:59”

ekonomiska basen för statens, landstingens och kommunernas verksamhet. Ju högre ekonomisk tillväxt desto mer kan hushållen konsumera eller investera och desto mer kan det offentliga satsa på forskning och utbildning, sjukvård, infrastruktur mm.

Den ekonomiska tillväxtens betydelse för välfärden innebär inte att man kan sätta likhetstecken mellan *tillväxt och välfärdsutveckling*. Välfärd är ett betydligt vidare begrepp än ekonomisk kapacitet och hänger samman med politiska ambitioner och värderingar. Välfärd brukar t ex anses innefatta livskvalitet, lycka, livstillfredsställelse, meningsfullhet osv. De flesta anser t ex att välfärden ökar med ökad fritid, men ökad fritid betyder samtidigt minskad produktionsförmåga. I Sverige lägger vi vanligen in jämn inkomstfördelning som ett välfärdsmått. Omfördelningar mellan olika grupper anses leda till ökad välfärd om än inte ekonomisk tillväxt på kort sikt.

De bägge perspektiven står sannolikt inte i konflikt med varandra. Myndigheterna Tillväxtanalys och Tillväxtverket har jämfört olika länder som ligger i topp i fråga om olika välfärdsmått och noterat att det i stort sett är samma länder som ligger i topp när det gäller BNP[7].

Olika typer av negativa sidoeffekter av företagens produktion och hushållens konsumtion bidrar också till att vi inte kan sätta likhetstecken mellan ekonomisk tillväxt och välfärd. Här är växthuseffekten och annan oönskad miljöpåverkan talande exempel. Tillväxtanalys/Tillväxtverket uttalar att:

”framtidens tillväxt bör tas ut där tillväxten inte sliter på natur och ekologiska resurser utan istället bygger upp mänskliga resurser”[8].

I RUFS 2010 beskrivs hur målet om en ekonomisk tillväxt relateras till olika mål och strategier för Stockholmsregionen. Se nedanstående bild[9].

[7] Tillväxtfakta. Så växer Sverige och dess regioner. Tillväxanalys och Tillväxtverket. April 2010.
[8] Tillväxtanalys och Tillväxtverket. April 2010.
[9] Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen – RUFS 2010, Så blir vi Europas mest attraktiva storstadsregion, Regionplanenämnden

Vision, mål och strategier för Stockholmsregionen enligt RUFS 2010

Välfärdens framtida investering

Under det senaste dryga decenniet har välfärdens långsiktiga finansiering varit en uppmärksammad fråga. Det finns flera bedömningar som förutspår att sjukvården och andra välfärdsområden står inför stora utmaningar.

Långtidsutredningen 2003/04[10] liksom utredningar från Expertgruppen för Studier i Offentlig Ekonomi (ESO)[11] talar om behovet av kraftigt höjda landstings- och kommunalskatter om inga andra åtgärder vidtas. Enligt ESO behöver kommun- och landstingskatterna höjas till ca 42 procent 2030 vid oförändrade välfärdsambitioner. Analyser som gjorts av Sveriges kommuner och landsting (SKL) har kommit till liknande slutsatser och

Fakta **Försörjningskvoten**

Försörjningskvoten är ett begrepp som är aktuellt i detta sammanhang.
Försörjningskvoten är i dag ca 71. Det betyder att det går 71 unga och äldre personer per 100 yrkesverksamma. År 2030 väntas kvoten öka till 83 .
Det anses därför allmänt vara av stort värde att öka skattebaserna genom fler arbetade timmar. Detta kan ske genom ökad sysselsättningsgrad, ökat arbetskraftsdeltagande eller

[10] Långtidsutredningen 2003/04. Bilaga 7 Alternativ finansiering av offentliga tjänster. SOU 2003:57. Finansdepartementet
[11] Den långsiktiga finansieringen – välfärdspolitikens klimatfråga? Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. 2009:1Per Borg

pekar på ett resursglapp 2035 som motsvarar 13 kronor i ökat skatteuttag från kommuner och landsting[12].

Socialdepartementet har låtit göra en utredning för att belysa hur stora kostnadsökningar som kan förväntas framöver. Slutsatsen som dras är att vårdens och omsorgens andel av BNP skulle behöva öka från dagens 13 procent till 16 procent år 2050. Det motsvarar ca 110 miljarder kronor i dagens penningvärde. Det är ett lägre tal än de ovan nämnda analyserna. Bakom socialdepartementets antaganden ligger att kostnaderna för den åldrande befolkningens äldreomsorg stiger med 70 procent till 2050. Andelen äldre i befolkningen förväntas öka med 30 procent mellan 2010 och 2050 enligt SCB:s befolkningsprognos. Den demografiskt betingade ökningen av sjukvårdskostnaderna beräknas bli 30 procent under samma tidsperiod. När departementet tar hänsyn till förväntade nya behandlingsmöjligheter och ökad ambitionsnivå tros ökningen av kostnaderna inom hälso- och sjukvården totalt bli ca 80 procent[13].

Flertalet analyser gör bedömningen att det inte är möjligt att höja skatterna i en sådan utsträckning att det täcker behovet. Fler instrument behöver tillgripas. I debatten har diskuterats allt från minskat offentligt åtagande till alternativa finansieringsmodeller såsom avgifter eller försäkringslösningar. I den nämnda utredningen från socialdepartementet hävdas att det är möjligt att möta de ökande behoven genom en kombination av åtgärder. Åtgärder som nämns är[14]:

- ”Bättre hälsa och funktionsförmåga minskar behovet av vård och omsorg.”
- ”Tillgänglighet och hjälpmedel.”
- ”Fler arbetade timmar bidrar till tillväxten.”
- ”En effektivare vård och omsorg kan innebära bättre resultat och/eller minskade kostnader.”
- ”Nytänkande, utveckling och forskning.”

Ett av de instrument som omnämns är således ekonomisk tillväxt som grundas på flera arbetade timmar.

Samtidigt anges att det finns tak för hur mycket sysselsättningen kan öka. Totalt skulle antalet arbetade timmar behöva öka med drygt 30 procent för att finansiera välfärden på nuvarande nivå vilket inte bedöms som

[12] Framtidens utmaning – Välfärdens långsiktiga finansiering. Programberedningen för välfärdsfinansieringen. SKL. 2010.
[13] Den ljusnande framtid är vård, Delresultat från LEV-projektet, Socialdepartementet 2010
[14] Socialdepartementet, 2010.

realistiskt[15]. Långtidsutredningen påminner även om att den långsiktiga trenden går mot ett minskande arbetskraftsutbud. Detta härrör både från tendens att öka fritiden, ökad utbildning och från strukturella faktorer på arbetsmarknaden som ökar tröskeln för vissa grupper att träda in på arbetslivet[16].

Ekonomisk tillväxt kan som nämnts också skapas genom ökad produktivitet i ekonomin. Under de senaste decennierna är det den främsta källan till tillväxt i Sverige.

Ekonomisk tillväxt genom produktivitetsförbättring innebär att ett större produktions- eller tjänstevärde genereras med oförändrad insats av arbete och kapital. En ekonomisk tillväxt som skapas på detta sätt bidrar till att förstärka de offentliga inkomsterna, men kommer också att leda till ökade kostnader. Både löner och transfereringar inom offentlig verksamhet är i allmänhet kopplade till den allmänna löne- och kostnadsutvecklingen i samhället. Det antas att den personalintensiva offentliga tjänsteverksamheten inte har samma möjligheter att höja sin produktivitet som varuproducerande verksamhet. Om lönerna stiger lika mycket som i industrin, men produktiviteten inte kan förbättras, stiger priset på offentliga och privat tjänster i förhållande till priset på varor.

Så länge vi talar om välfärdens framtida finansiering är ekonomisk tillväxt som baseras på produktivitetsutveckling inom den privata sektorn således ett tveeggat svärd. Den ekonomiska tillväxten som skapas på detta sätt genererar ökade intäkter till landstinget, men också ökade kostnader framförallt i fråga om högre löner.

Insatser för att påverka tillväxten

Tillväxtfaktorer och tillväxtpolitik

De faktorer som påverkar tillväxten är således många och de påverkar varandra. De kan vara av både materiell och kulturell art. Antalet aktörer är många och finns på många nivåer, ofta med komplexa globala kopplingar. Tillväxtanalys och Tillväxtverket har i analyser funnit att följande faktorer har stor betydelse för tillväxten[17]:

- Kunskap, teknik och innovationer

[15] Den ljusnande framtid är vård, Delresultat från LEV-projektet, Socialdepartementet 2010
[16] Långtidsutredningen 2003/04. Bilaga 7 Alternativ finansiering av offentliga tjänster.
[17] Tillväxtanalys och Tillväxtverket. April 2010.

- Näringslivsdynamik och entreprenörskap
- Internationalisering och stordrift
- Fungerande regelverk

Om kunskap, teknik och innovationer konstateras att det i ett långsiktigt perspektiv är teknisk utveckling som leder till tillväxt. ”*På sikt är det produktivitetsutvecklingen, eller hur smart vi arbetar, som skapar tillväxt*[18]”. FoU, innovationer och kunskapsnivå är därför centrala tillväxtförutsättningar. Entreprenörskap och förnyelse av företagsbeståndet betraktas på motsvarande sätt som nyckelfaktorer för att idéer och innovationer ska slå igenom och kommersialiseras.

Städer har en särskild roll i den nationella tillväxten. Städer erbjuder oftast både en bredd och en volym som skapar gynnsamma förutsättningar för tillväxt, sk *agglomerations- eller koncentrationsfördelar*. Exempel på agglomerationsfördelar är att *delning* av kostnader och resurser, *matchning* mellan arbetstagare och arbetsgivare eller affärspartners och *lärande* i form av spridning av idéer.[19] Städer utmärks även ofta av relativt diversifierad branschstruktur. Bredden i näringslivet kan i sin tur sättas i relation till minskad konjunkturkänslighet, ökade löner och hög produktivitet i ekonomin[20].

Attraktivitet är ett begrepp som återkommer i analyser av tillväxt. Med regional attraktivitet menas ofta summa av de faktorer som skapar dragningskraft på individer, besökare, inflyttare likväl som företag och kapital. Det regionala varumärket framhålls i detta sammanhang som viktigt liksom ett antal lokala och regionala kvaliteter. I rapporten ”Regional attraktivitet – tillväxtmotor i en regional verklighet” lyfts bland annat följande faktorer fram[21]:

- tillgång till natur
- utbyggda infrastruktursystem
- tillgång till en god service
- tillgång till kompetent personal och god kvalitet på skolor och högskolor
- kultur och trygghet samt socialt kapital
- social och kulturell mångfald
- dynamisk organisationskultur genom nätverk

[18] Tillväxtanalys och Tillväxtverket. April 2010.
[19] Städer och deras tillväxtförutsättningar. Tillväxtanalys 2011:8.
[20] Effekter av framtida regionförstoring i Stockholm-Mälarregionen. Åsa Dahl, Henrik Einarsson, Ulf Strömquist. 2003
[21] Regional attraktivitet – tillväxtmotor i en global verklighet. Tillväxtfakta 2012. Tillväxtanalys.

Regional attraktivitet sätts således i relation till en blandning av allt från naturgivna tillgångar, god fysisk infrastruktur och tillgänglighet internt och externt, god samhällsservice, ett rikt kulturliv och ett gott företagsklimat. Det beskrivs också som centralt att kunna erbjuda en kunnig arbetskraft. *”Den kanske mest avgörande faktorn för attraktivitet är tillgången till kompetens i vid mening. Det gäller att kunna fylla företagens behov av arbetskraft.”*[22]

Det finns ingen allmän vedertagen modell för regional eller lokal tillväxtpolitik. I en rapport från Tillväxtanalys konstateras att det i stor utsträckning saknas forskningsbaserad kunskap om denna frågeställning[23]. I rapporten anges att aktörer på lokal och regional nivå i Sverige i princip kan verka inom tre strategiska fält:

1. De kan ägna sig åt lobbyism i syfte att påverka statliga och överstatliga regelverk och satsningar. Ett exempel är arbete för lokalisering av centrala infrastrukturinvesteringar.
2. De kan utveckla regionens basfunktioner. Här nämns bl a kvaliteten i offentlig service och välfärdsfunktioner, fysisk infrastruktur som kan påverkas lokalt/regionalt samt attityder och prioriteringar inom det regionala ledarskapet.
3. De kan förstärka och synliggöra regionens attraktivitet för att locka till sig invånare, etableringar, turister, riskkapital etc

Tillväxtpolitikens organisation

Tillväxtpolitik och näringslivsfrågor betraktas traditionellt som statliga ansvarsområden. Tillväxtinstrumenten hörde länge hemma främst i makroekonomi och finans- och skattepolitik. Successivt har tillväxtpolitiken vidgats även till mikroekonomin med fokus på det enskilda företaget eller entreprenören. Företagsstöd, ”starta eget” och regionalpolitik är några exempel på traditionell statlig tillväxtpolitik. Ansvaret för politiken låg på departement och statliga verk på nationell nivå och länsstyrelser på regional nivå.

Bilden har blivit allt mer komplex av flera skäl. En stor del av befogenheterna har ”centraliserats” till EU:s regionala och sociala fonder. EU har i sin tur medverkat till att aktörer på lokal och regional nivå aktiverats i denna typ av politik. I Sverige finns i dag regioner eller

[22] Regional attraktivitet – tillväxtmotor i en global verklighet. Tillväxtfakta 2012. Tillväxtanalys.
[23] Regional och lokal tillväxtpolitik. Vad kan och bör offentlig sektor göra? Tillväxtanalys 2010.

regionförbund som tagit över delar av detta politiska fält från länsstyrelser och statliga verk.

Framförallt har synen på vad som skapar tillväxt breddats. Till tillväxtpolitikens kärna räknas i dag även forskning och utbildning och infrastruktur och informations- och kommunikationsteknologi mm. I fler sammanhang beskrivs även kulturområdet som en del av ”tillväxtpolitiken”. Satsningar på kluster, ”mötesplatser”, innovation och design har ytterligare aktiverats liksom den kommunala fysiska planeringen.

Till detta kan läggas att utgångspunkterna i landets lokala och regionala politiska församlingar hur de ställer sig i tillväxtpolitiska frågor skiftar från kommun till kommun och region till region.

Den komplexitet och svåröverskådlighet som finns i Sverige när det gäller tillväxtfrågorna särskilt på regional nivå har dragit på sig kritik bl a från OECD som kommenterat denna fråga i Territorial Reviews: Sweden 2010[24]. I den studie som OECD gjorde om Stockholmsregionen 2006 betonas att effektiva strategier för att förbättra storstadsregionernas konkurrenskraft måste baseras på den funktionella regionen som helhet och kräver därför styrelseformer som utformas för detta ändamål.[25]

Modell för analys av landstingets roll som tillväxtfrämjare

I analyser av kunskapsläget om regional och lokal tillväxtpolitik har konstaterats att det är svårt att teckna en generell bild av den lokala och regionala tillväxtpolitikens verkningskraft[26]. Det förefaller finnas en enighet om att den kommunala sektorn påverkar ”sysselsättning” som tillväxtgenererande mekanism[27]. Det finns också enligt Tillväxtanalys många rapporter som pekar på att regionala insatser kan påverka attraktivitet och bidra till faktorer som ökar produktiviteten i samhället. Enstaka studier av insatser har visat på intressanta dynamiska resultat, men någon generell modell som visar på empiriskt påvisbara effekter av regionala tillväxtinsatser verkar inte existera.

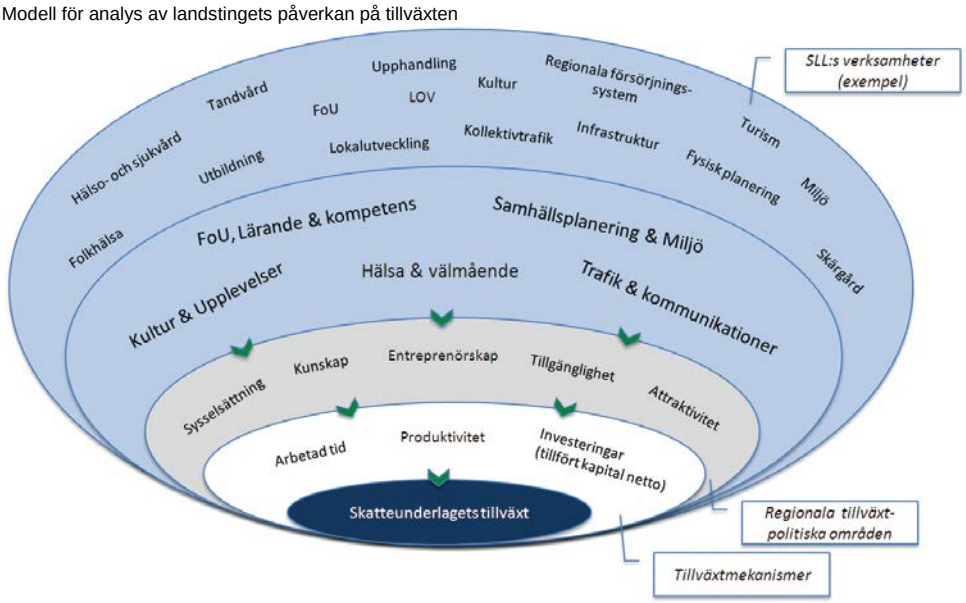
---

[24] Regional attraktivitet – tillväxtmotor i en global verklighet. Tillväxtfakta 2012. Tillväxtanalys.
[25] http://www.tmr.sll.se/Publikationer/2006/OECD-Territorial-Reviews-Stockholm-Sverige/
[26] Regional och lokal tillväxtpolitik. Vad kan och bör offentlig sektor göra? Tillväxtanalys 2010
[27] Se t ex Spara i goda tider – för en stabil kommunal verksamhet. Betänkande av Utredningen om kommunsektorn och konjunkturen. SOU 2011:59

Till buds står i detta skede således att utveckla en analysmodell som är kvalitativ snarare än empirisk. Krav på modellen är att den ska kunna ligga till grund för en diskussion om hur landstingets ordinarie verksamhet relateras till de centrala ekonomiska tillväxtgenererande drivkrafterna arbetad tid, produktivitet och investeringar.

Nedan illustreras ett förslag till analysmodell som skiljer på tillväxtmekanismer, regionala tillväxtpolitiska områden och Stockholms läns landstings verksamheter. Det bör observeras att de regionala tillväxtpolitiska områdena inte behöver vara (men kan vara) explicita.

Modell för analys av landstingets påverkan på tillväxten

Det är även viktigt att diskutera hur och på vilket sätt den regionala aktörens tillväxtfrämjande insats ska beskrivas och avgränsas.

Landstingets skatteintäkter 2010 var ca 50 miljarder kronor. Dessa medel hämtades från hushållens disponibla inkomster som år 2010 uppgick till 430 miljarder kronor.

Diskussionen om landstingets bidrag till den regionala ekonomiska tillväxten bör baseras på ett resonemang om det möjliga alternativa tillskottet till tillväxten om hushållen hade fått behålla de 50 miljarderna som landstinget uppburit i skatt. Landstingets bidrag till tillväxten skapas inte av att skattemedlen ”betalas tillbaka” till den civila ekonomin i form av löner, ersättning för tjänster och produkter och investeringar. Landstingets

bidrag till tillväxten är det mervärde som landstinget skapar utöver det som hushållen inte själva skulle kunna generera.

Exempel på sådana ”naturliga” mervärden är tillhandahållandet av olika kollektiva tjänster såsom kollektivtrafiken, hälso- och sjukvården, regionplaneringen mm.

Landstingets verksamheter i ett ekonomiskt tillväxtperspektiv

Landstingsorganisationen

Stockholms läns landsting förväntades enligt budgeten för 2013 omsätta ca 79 miljarder kronor. Därutöver planerade landstinget att investera 14,5 miljarder under innevarande år och ytterligare ca 50 miljarder under de kommande fyra åren. Landstingets huvudverksamheter enligt Stockholm läns landstings hemsida utgörs av:

- Hälso- och sjukvård inklusive tandvård.
- Trafiken på land och till sjöss
- Regionplanering för en storstad
- Stöd till kulturen i länet

Verksamheten drivs i egen regi, i förvaltningsform eller bolagsform eller genom avtal med privata och ideella aktörer. Köpta tjänster inom hälso- och sjukvården uppgick till knappt 14 miljarder och inom kollektivtrafiken till knappt 13 miljarder.

Ur ett regionalt ekonomiskt tillväxtperspektiv är emellertid ”funktionen”, inte organisationen, det mest intressanta. Följande är ett sätt att gruppera landstingets verksamhet för att göra en kvalitativ analys av hur landstinget direkt och eller indirekt kan påverka tillväxten av skattekraften i länet.

- Hälsa- & välmående
- Trafik & kommunikationer
- Kultur & upplevelser
- FoU, Lärande & kompetens
- Samhällsplanering & miljö

Landstinget är inte bara upprätthållare av ett antal funktioner utan är även en aktör i ett antal branscher. I tillägg är det således intressant att diskutera landstinget som aktör i de branscher där landstingets verksamheter och ansvarsområden ingår. Det gäller framförallt sjukvården och trafiken. Genom att skapa utrymme och sunda villkor för *tjänstemarknader* som ligger nära eller inom den landstingskommunala verksamheten kan landstinget bidra till regional tillväxt[28].

[28] Vård och omsorg som motor för regional utveckling. Utgångspunkter för regionala strategier. R 2008:07 Nutek

Hälsa- & välmående

Hälso- och sjukvården är landstingets största ansvarsområde. Landstinget ska uppfylla hälso- och sjukvårdslagens mål som är en god hälsa och vård på lika villkor för hela befolkningen.

Hälso- och sjukvårdens budget uppgick till 49 miljarder kronor under år 2013. Det motsvarar två tredjedelar av landstingets verksamhetskostnader under budgetåret 2013. Den landstingsdrivna hälso- och sjukvården sysselsatte ca 39 000 personer[29]. Därutöver sysselsatte privata vårdgivare med avtal med landstinget direkt ca 12 500 personer.[30] Antalet landstingsanställda inom tandvården var 1 900 personer.

Var fjärde anställd i Stockholmsregionens kommunala sektor (kommuner och landsting) arbetar i hälso- och sjukvården. Var 20:e av samtliga sysselsatta i Stockholms län arbetar i denna sektor.

Hälso- och sjukvården i Stockholms läns landsting organiseras i en beställarorganisation och i en utförarsida. Utförarsidan består av verksamhet som drivs och ägs av landsting i förvaltningsform och i bolagsform samt av privata och ideella vårdgivare. Avtalen med alternativa utförare grundas på upphandling eller valfrihetssystem.

Vårdens funktioner

Hälso- och sjukvården och även tandvården delas ibland in i *förebyggande*, *behandlande* och *efterbehandlande* vård. Flertalet vårdgivare ska svara för alla dessa tre funktioner gentemot sina patienter eller samverka för att uppnå ett gott resultat för individen. Gränserna mellan funktionerna är inte skarpa, men är av intresse vid diskussion om tillväxteffekter. Därutöver finns ett särskilt arbetsområde för personer med varaktiga funktionsnedsättningar, sk *habilitering*.

Landstingets hälsofrämjande insatser inom *folkhälsoområdet* ska öka förutsättningarna för att invånarna i länet ska få en god livskvalitet. Landstinget driver bl a förebyggande arbete inriktat på övervikt, rökning samt alkohol- och drogmissbruk. Landstinget arbetar brett med folkhälsofrågorna tillsammans med andra aktörer samt genom en direkt kommunikation med befolkningen. Som grund för landstingets

[29] Avser år 2011 enligt Årsstatistik 2012, SLL

[30] Ca 32 procent av vården drivs av privata eller ideella vårdgivare. Källa: Kort om Stockholms läns landsting (Informationsfolder)

hälsofrämjande arbete finns Folkhälsopolicyn och de metoder som Stockholms läns sjukvårdsområde, SLSO tar fram. Inom SLSO finns tre centrumbildningar; Centrum för arbets- och miljömedicin, Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin och Centrum för hälsoekonomi, informatik och vårdforskning. Folkhälsan är ett viktigt samarbetsområde med Karolinska institutet vad gäller forskning.

Forskning, utveckling och utbildning (FoUU) är områden som är integrerade i hälso- och sjukvården. FoUU-området är viktigt i ett tillväxtperspektiv. Frågan behandlas i kommande avsnitt.

Bland hälso- och sjukvårdens enheter finns i *primärvården* vårdcentraler eller husläkarmottagningar som vanligtvis ska vara ingången till vården. Vårdcentralerna ingår i landstingets *närsjukvård*. Dit hör även mödra- och barnhälsovård samt viss psykiatrisk vård och äldrevård.

Om vårdtagaren behöver specialiserad vård hänvisar husläkaren vidare till *öppen specialistvård* eller akutsjukhus. *Akutsjukhusen*, som har dygnet runt-öppna akutmottagningar, behandlar vårdtagare som har allvarliga akuta tillstånd. I strukturen finns också *närakuter* som ett komplement till vårdcentraler och akutsjukhus.

Efterbehandling eller medicinsk rehabilitering syftar till att bistå en person att kunna återvända till dagligt liv och återfå en rimlig hälsa efter, till exempel, fysiologisk eller mental sjukdom som lett till funktionsnedsättning. Enligt landstingets budget ska alla garanteras snabba rehabiliteringsinsatser efter skada eller sjukdom och återkommande insatser för kroniskt sjuka med livslånga behov. Enligt budgeten ska landstinget även ”*tillsammans med andra aktörer bidra till att minska utanförskapet och arbetar därför aktivt för att minska sjukskrivningarna. Långtidssjukskrivna personer med stora och komplicerade rehabiliteringsbehov är ofta beroende av insatser från både landsting och kommun och ibland även Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och försäkringsbolag. Prioritet ska ges åt dessa patienter som står utanför arbetsmarknaden eller riskerar att slås ut på grund av ohälsa*”[31].

Verksamheten *Habilitering & Hälsa*, träning av fysiskt och psykiskt funktionshindrade, drivs i öppenvård.

[31] En framtidsbudget för ett växande Stockholms län. Mål och budget 2013 och plan för åren 2014-2015. Stockholms läns landsting.

Inom området *medicinsk service* bedrivs radiologisk och laboratoriemedicinsk verksamhet. *IT i vården och e-hälsa* ingår i landstingets verksamhet.

Folktandvården, som ansvarar för Stockholms läns landstings tandvård, behandlar över 80 procent av alla barn i länet och ungefär var fjärde vuxen.

Omfattande arbete med ny struktur och investeringar i hälso- och sjukvården

Stockholmsregionen förväntas växa kraftigt under de närmaste åren med i snitt ca 35 000 personer per år. Med detta som motivering genomför och planerar Stockholms läns landsting ett antal stora investeringar. Bland annat byggs Nya Karolinska Solna (NKS). NKS ska bli ett nytt akutsjukhus som erbjuder högspecialiserad vård till de allra sjukaste patienterna.

Merparten av de kommande årens investeringar sker i genomförandet av den sk Framtidsplanen som rymmer både större och mindre förändringar i vårdstrukturen.

Husläkarverksamheten ska fortsätta vara grunden i framtidens sjukvård och ska ta hand om de flesta vårdbehoven. Akutsjukhusen renodlas för att ge vård till de patienter som behöver sjukhusens särskilda resurser. Den mest avancerade sjukvården samlas på Nya Karolinska Solna som tas i bruk etappvis från 2017. Satsningar på forskning, utveckling och utbildning ska ha en tydlig koppling till hälso- och sjukvårdens behov och ska utveckla vården på lång sikt.

Hälsa & välmående medverkar till att skapa tillväxt

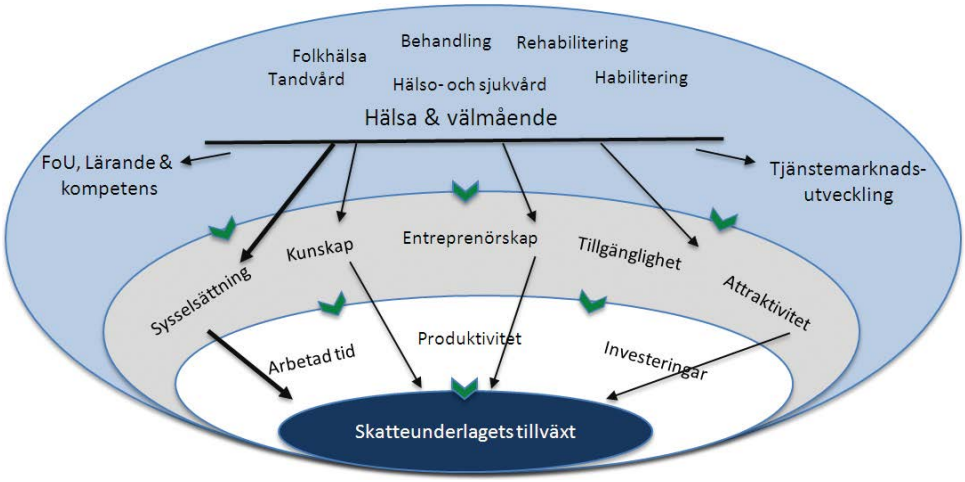
Flera *kvalitativa* samband mellan tillväxtmekanismerna och området hälsa & välmående kan konstateras. Några sådana samband indikeras i nedanstående bild.

Det starkaste sambandet torde återfinnas med *sysselsättning* som tillväxtskapande mekanism. Landstinget *kan* på flera sätt bidra till att mängden arbetad tid i samhällsekonomin ökar. Det kan t ex ske genom

- Medicinskt säker och effektiv behandling och rehabilitering som gör att personer som drabbats av sjukdom eller olycka snabbt kan komma ut i arbetslivet.

- Hälsofrämjande insatser som motverkar sjuklighet, t ex arbetet mot riskbruk av alkohol, stöd för att sluta röka samt insatser mot övervikt och fetma.
- Habiliterande insatser som gör att personer med funktionsnedsättning kan få autonomi och delaktighet samt arbetsförmåga.

Illustration av hur ”Hälsa och välbefinnande” påverkar den ekonomiska tillväxtens drivkrafter

Hälso- och sjukvården är en utpräglad kunskapsorganisation med ständig utveckling som förtecken. I samspel med funktionen ”FoU, Lärande & kompetens” ges bidrag till *kunskapsutveckling*, förbättrad produktivitet och tillväxt av skatteunderlaget.

Hälso- och sjukvårdsverksamhet på toppnivå bidrar till regionens *attraktivitet för företag, forskare och kliniskt verksamma* på global nivå. Den kan också bidra till inflöde av både inhemska och utländska investeringar inom läkemedel, medicin teknik och IT.

En välfungerande hälso- och sjukvård och tandvård med gott anseende är ett bidrag till regionens *attraktivitet som inflyttningsregion*.

Hälso- och sjukvården kommer under kommande år att *investera* betydande belopp i ny och effektiv sjukvårdsinfrastruktur och byggnader vilket bidrar till regionens investeringskvot.

Trafik & kommunikationer

Landstingets trafiknämnd har ansvaret för strategiska och övergripande frågor som rör den regionala kollektivtrafiken och uppföljningen av verksamheten. Nämndens ansvar omfattar även färdtjänsten. Nämnden ansvarar även för landstingets trafikplanering och för att utarbeta förslag till regionala trafikförsörjningsprogram. Nämnden ska säkerställa samverkan med närliggande kommuner, landsting och andra intressenter.

Landstinget ansvarar för kollektivtrafiken både på land och till sjöss. Trafiken på land handhas av SL och till sjöss av Waxholmsbolaget. SL och Waxholmsbolaget anlitar underentreprenörer för att driva trafiken.

Landstinget bidrog under 2013 med 7,9 miljarder till Trafiknämnden. År 2011 finansierades hälften av trafiken inom SL med skatter. Resten var biljettintäkter. Landstingets bidrag till färdtjänsten var samma år 963 miljoner kronor.

Landstinget ansvarar för flera funktioner inom området trafik och kommunikationer, nämligen kollektivtrafik, färdtjänst och långsiktig regional planering av kommunikationsinfrastruktur.

Trafikens funktioner - kollektivtrafik

Kollektivtrafiken har en tydlig regional funktion genom att erbjuda individer transporteffektiva resor i samband med arbete och fritid. Resandet i länet är omfattande. Under 2011 hade:

- SL 718 miljoner påstigande resande[32]
- Waxholmsbolaget 4 miljoner resenärer i den kollektiva skärgårdstrafiken[33]
- Färdtjänsten 3,9 miljoner färdtjänst- eller sjukresor[34].

Av alla resor i länet görs 44 procent med bil och 24 procent med kollektivtrafik. Resterande del fördelas mellan cykel 3 procent och gång 29 procent.
Kollektivtrafikandelen är störst till och från Stockholms innerstad. Under maxtimmen sker 78 procent av alla resor till och från innerstaden med kollektivtrafik. Kollektivtrafikens marknadsandelar är[35]:

- I innerstadssnittet per dygn - 59 procent.

[32] sl.se
[33] www.waxholmsbolaget.se
[34] sl.se
[35] Trafiken i Stockholms län 2007, Regionplane- och trafikkontoret samt AB Storstockholms lokaltrafik

- Mellan länshalvorna - 33 procent.
- Lokala resor inom en kommun - ca 20 procent.
- Inom samma länshalva - ca 20 procent.

Nära hälften av alla resor är kopplade till arbete, tjänste- eller skolresor. Rekreation och inköp/service är andra skäl för resande.

Trafikens funktioner - Transportsystemets utveckling

Planeringen av den långsiktiga trafikinfrastrukturen är i Stockholms län främst ett statligt ansvarsområde. Landstinget bidrar dock aktivt bl a som politisk företrädare för regionen, som regionplaneringsorgan, som medfinansiär och som kollektivtrafikansvarig. Transportinfrastrukturen har en central roll i den regionala ekonomin. Det är en roll som växer i takt med globalisering och effektivare distributionssystem som tas i bruk inom näringslivet.

I RUFS 2010 påtalas att transportsystemens tillgänglighet och tillförlitlighet i takt med regionens expansion blivit alltmer begränsad. De samhällsekonomiska kostnaderna för förseningar på grund av trängseln i Stockholmsområdet har beräknats enligt RUFS 2010 till 6–7 miljarder kronor per år.

I regionplanen förslås därför att transportsystemet utvecklas med sikte på flera grundläggande regionala utvecklingsstrategier och mål bl a:

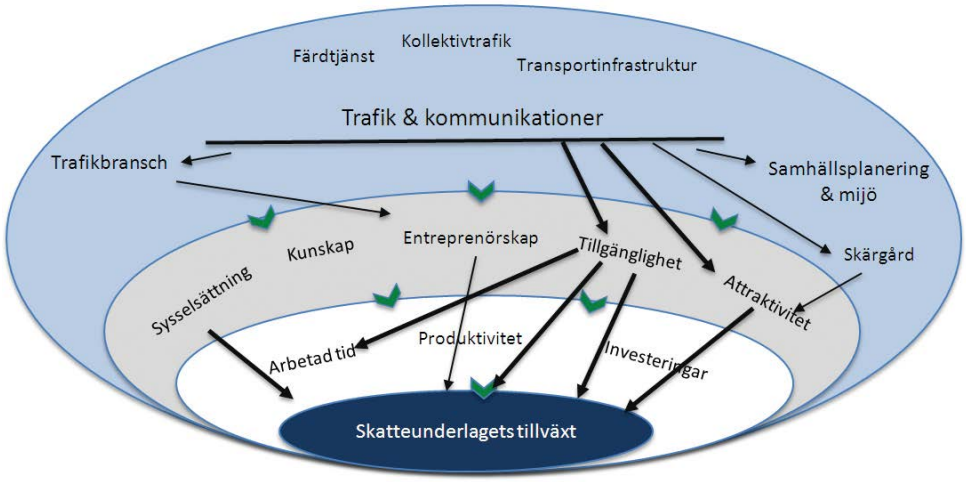
- Utveckla en attraktiv och kapacitetsstark kollektivtrafik som är tillgänglig för alla
- Öka vägkapaciteten i kritiska avsnitt samt styra och begränsa efterfrågan
- Utveckla förbindelser inom och utom landet
- Stärka förmågan att genomföra investeringar i infrastruktur
- Stimulera mer energi- och resurseffektiva transporter
- Begränsa transporternas negativa påverkan
- Utveckla transportsystem som stödjer Stockholmsregionens flerkärnighet.

Landstinget tar ett omfattande ansvar för såväl planering som genomförande av nyinvesteringar i transportinfrastrukturen. För landstingets del innebär RUFS 2010, enligt landstingets budget, främst åtaganden för utbyggnad av tvärbanan, nya spårvägar, satsningar på befintliga lokalbanor, investeringar i pendeltågsstationer samt en utökning av den kollektiva sjötrafiken för bofasta i skärgården.

Trafik & kommunikationer bidrar till tillväxten

Trafik- och kommunikationer har en central betydelse för regionens tillväxt och konkurrenskraft. Landstinget är med och bidrar till dessa funktioner och därmed till tillväxten på många sätt.

Illustration av hur ”Trafik och kommunikationer” påverkar den ekonomiska tillväxtens drivkrafter

Starka kopplingar finns mellan landstingets insatser inom trafik- och kommunikationer och regionen s interna och externa *tillgänglighet*. Tillgängligheten i sin tur sätter gränser för länets arbetsmarknad och påverkar hur mycket *arbetad tid* som kommer att utföras i regionen. Begreppet ”regionförstoring” och den allt mer integrerade marknaden för arbetet, tjänster och kultur inom Stockholm-Mälarregionen är en aspekt av detta. Tillgänglighetens utveckling definierar också utvecklingen av bebyggelse och bostäder.

Tillgängligheten påverkar också förutsättningarna för *produktivitetsutvecklingen* i ekonomin, genom t ex matchning på arbetsmarknaden.

Tillgängligheten är avgörande för regionens *attraktivitet* och konkurrenskraft på internationella marknader. Därmed påverkar trafiken *investeringsvolymen* i länet. Trafiken i sig är en stor investerare. Under perioden 2010 – 2021 investeras 100 miljarder kronor i utbyggnad av spår och vägar.

Trafiken generellt och i hög grad skärgårdstrafiken skapar tillgång till värdefulla natur- och kulturtillgångar. *Turismen*, inte minst i skärgården, påverkas av regionens trafik- och kommunikationer.

Kollektivtrafikens operatörer upphandlas. Landstinget har på så sätt medverkat till framväxten av en *privat marknad för kollektivtrafikoperatörer*. Landstinget har genom SL också en viktig roll som *kvalificerad beställare* av avancerade system för biljetter, trafikstyrning mm.

Kultur & upplevelser

Landstinget ger ekonomiska bidrag till länets kultur- och föreningsliv. Landstinget är Konserthusets huvudfinansiär. Andra viktiga delar av kulturverksamheten är Kultur i Vården och insatser på filmområdet. Det uttalade syftet är att ge stöd till, stimulera och skapa förutsättningar för ett mångsidigt kulturutbud i länet. Landstingets bidrag till Kulturnämnden som ansvarar för kulturområdet uppgick i 2013 års budget till 400 miljoner kronor.

Stödet till ideella kulturarrangörer utgick bl a med motivet att det är viktigt att satsa på nya arenor som når nya publikgrupper inom alla konstområden och genrer. För att kulturen skall komma hela länet till del betonades i budgeten vikten av att landstinget samarbetar och har en dialog med kulturutövare i länet, organisationslivet och med länets kommuner. Barn och barnkultur är ett uttalat prioriterat område.

Landstinget är huvudman för följande sju länsfunktioner inom kulturområdet som samfinansieras med staten:

- Film Stockholm
- Länsmusiken
- Mångkulturkonsulenten
- Danskonsulenten
- Stockholms läns museum
- Regionbibliotek Stockholm
- Länshemslöjdskonsulenterna

Kulturens funktioner

Ett rikt kulturliv stärker demokratin, främjar integrationen och förbättrar folkhälsan. ”Kulturen bidrar till att skapa ett gott liv för länets invånare och

är samtidigt en viktig aktör i utvecklingen av Stockholmsregionens tillväxt och attraktionskraft. Landstingets uppdrag är att ge kulturen förutsättningar att vara den dynamiska, utmanande och obundna kraft som behövs."[36]

Kultur som tillväxtfaktor ådrar sig allt större intresse. Bl a regeringen har sett ett behov av att utveckla entreprenörskap och företagande inom kulturella och kreativa näringar liksom samverkan mellan kultur och näringsliv. Förbättrade förutsättningar för kulturskapare och entreprenörer inom kulturella och kreativa näringar och ökad samverkan med näringslivet kan bidra till såväl regioners tillväxt som till ökad svensk konkurrenskraft. Regeringen skriver bl a att "*kultur och kulturmiljöer kan ha en betydande roll för regioners innovativa utveckling och attraktionskraft*".[37]

I kulturrådets arbete med kultur och regional tillväxt betonas kulturens egenvärde som en grundförutsättning. "Med en stark kulturpolitisk infrastruktur som främjar konst och kultur och som värnar om allas rätt till ett varierat kulturutbud i hela landet, kan kulturen på olika sätt ge näring till och bidra till att utveckla andra delar av samhället."[38] Kulturrådet ger följande rekommendationer i syfte att stärka kulturens bidrag till tillväxten:

- Skapa förutsättningar för ett brett utbud av konstnärliga uttryck av hög kvalitet i alla län
- Ge förutsättningar för att ett internationellt utbyte och samarbete utvecklas
- Verka för att kulturen påverkar delar av välfärds- och utbildningssektorerna
- Ge goda förutsättningar för att kunna verka som kulturföretagare och kulturutövare.

Kulturen bidrar till tillväxten

Den kanske största effekten på ekonomisk utveckling av kultursektorn är indirekt, långsiktig och handlar mer om individens än ekonomins tillväxt. Samtidigt finns det flera kopplingar mellan kultur och upplevelser och hur ekonomisk tillväxt genereras.

---

[36] En framtidsbudget för ett växande Stockholms län. Mål och budget 2013 och plan för åren 2014-2015. Stockholms läns landsting.

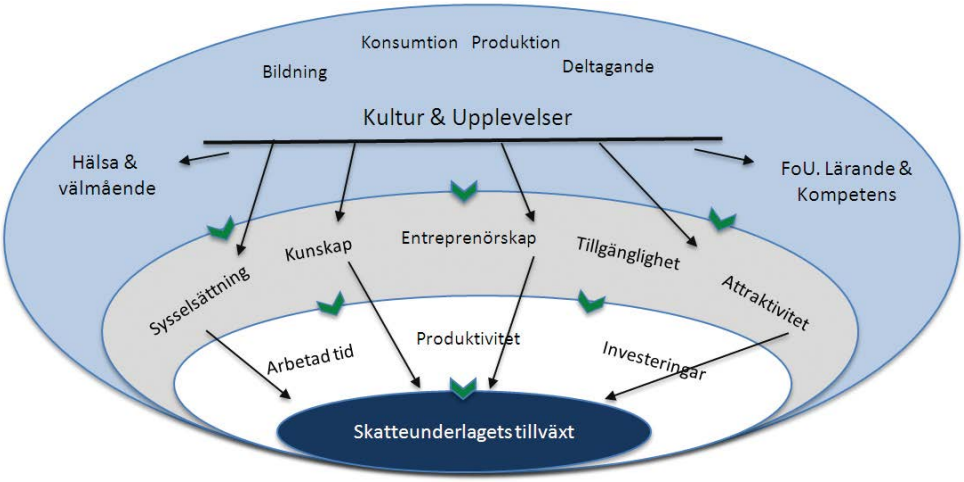
[37] Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar, Näringsdepartementet, Kulturdepartementet, Promemoria. 2009-09-16

[38] http://www.kulturradet.se/sv/verksamhet/regional_tillvaxt/

Goda kultursatsningar bidrar till regionens *attraktivitet* både för besökare och presumtiva inflyttare. Kultursektorn i vid mening är en växande och innovativ bransch med böcker, film, musik, spel mm som bidrar till *nya entreprenörer*, *sysselsättning* och *investeringar*.

Kultur- och bildningsområdena överlappar delvis varandra och medverkar till ökad *kunskap* i samhället.

Illustration av hur ”Kultur och Upplevelser” påverkar den ekonomiska tillväxtens drivkrafter

FoU, Lärande & kompetens, Innovation

Stockholms läns landsting bedriver eller medverkar i forskning, utveckling och utbildning i betydande omfattning. Enligt landstingets FoUU-strategi[39] ska landstingets medverkan i forskning, utveckling och utbildning huvudsakligen omfatta sådana områden som är särskilt viktiga ur ett medborgar- och patientperspektiv. Det fastslås vidare att landstingets FoU-verksamhet i första hand bör inriktas på de stora folksjukdomarna eller omfatta områden där stora behov finns av att förbättra vården. Hälsoförebyggande forskning anges som ett angeläget område. Landstingets FoUU-insatser ska också bidra till att ”*utveckla och stärka kompetenser i landstingsfinansierade verksamheter*”. I detta sammanhang nämns miljö, regional utveckling och kollektivtrafik.

[39] FoUU-strategi - med bakgrund till och beskrivning av FoUU insatser inom Stockholms läns landsting. Antagen av landstingsfullmäktige 110322.

Landstingets FoUU-budget 2013[40] uppgick till 1,48 miljarder kronor. Av dessa utgjorde ca 580 miljoner kronor ersättning från staten i form av sk ALF-medel[41]. Landstingets egen avsättning till FoUU-budgeten 2013 var totalt ca 900 miljoner kronor. Av detta belopp var drygt 400 miljoner kronor ersättningar till FoUU-verksamhet inom samarbetet mellan Karolinska institutet (KI) och Stockholms läns landsting. . Tillsammans med ALF-medel uppgick KI/SLL-samarbetet således till knappt 1 miljard kronor under 2013.

Därutöver uppgick de FoUU-resurser som allokeras till Stockholmsregionen via Karolinska Institutet till 1,9 miljarder kronor. De samlade ekonomiska resurserna för FoUU 2013 som var relevanta för hälso- och sjukvården uppgick till 3,4 miljarder kronor.

Landstingets FoUU-medel under 2013 fördelades totalt sett under 2013 enligt följande (avrundade belopp):

- 414 miljoner kronor för samarbetet mellan KI och landstinget
- 28 miljoner kronor till FoUU inom KTH/landstingssamarbetet.
- 20 miljoner kronor till ”landstingsnära projekt”
- 434 miljoner kronor avser ersättningar till landstings-interna utbildningar (AT- och ST-läkare, PTP, uppdragsutbildningar för specialistsjuksköterskor).

Ca 10 miljoner kronor utlyses årligen till forsknings- och utvecklingsprojekt inom primärvård, psykiatri och geriatrik.

FoUU:s funktioner

- Ur ett tillväxtperspektiv har forskning, utveckling och utbildning nyckelroller i det globala kunskaps- och informationssamhället. FoUU genererar ny kunskap, sprider kunskap, bildar nätverk och slår broar mellan aktörer och samhällssektorer och ligger många gånger till grund för innovationer och ibruktagande/kommersialisering av ny kunskap. Innovationer är nödvändiga för att stärka konkurrenskraften och bidra till fler jobb och ökad välfärd.

[40] FoU-budget 2013, Tjänsteutlåtande 2012-10-18, Landstingsstyrelses förvaltning,

[41] Enligt det så kallade ALF-avtalet med staten om läkares grundutbildning och forskning upplåter landstinget vissa av sina enheter för klinisk forskning och grundutbildning av läkare, sjukgymnaster och logopeder.

- Enligt landstingets FoUU-budget prioriterar landstinget satsningar för att skapa goda förutsättningar för *innovationer*.[42] Innovationer handlar både om nya varor och tjänster och om nya sätt att arbeta och organisera verksamheten. Landstinget arbetar med att främja innovationer inom de verksamhetsområden som ingår i landstingets ansvar. Landstinget ger stöd till klusterorganisationer och ”innovationsarenor” som t.ex. KI Science Park, Vetenskapsstaden och Flemingsberg Science. Innovationsförutsättningarna påverkas till stor del av styrningen. Ersättningssystem som skapar utrymme och främjar innovation är avgörande. Stockholms läns landsting är en av flera aktörer som samverkar inom ramen för Innovationskraft Stockholm. Innovationskraft Stockholm är indelat i fem insatsområden. Innovationsupphandling är ett av dessa och drivs av SLL Innovation. Syftet med insatsområdet är en ökad användning av upphandling som ett strategiskt verktyg för innovation i Stockholmsregionen. Det främjar förutsättningarna för strukturomvandling i näringslivet, bidrar till förnyelse, kvalitet i bred bemärkelse och effektivitet i den offentliga sektorn.

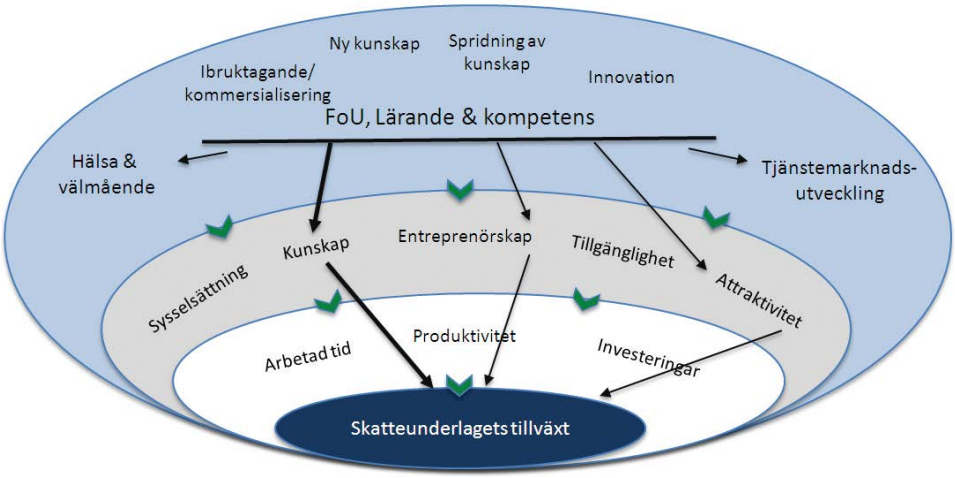
SLL Innovation är ett landstingsövergripande innovationssystem som tillvaratar och utvecklar de goda idéer som föds i sjukvårdens vardag. SLL Innovation arbetar för att tillvarata den kompetens och de idéer som finns hos vårdpersonalen men även för att hjälpa medicintekniska företag att ta fram bättre produkter och tjänster.
Samarbete med kommunerna kring FoUU-frågor ska fördjupas och det nära samarbetet med näringslivet ska fortsätta att utvecklas. ”För att Stockholmsregionen ska kunna utvecklas i framtiden och att forskningsresultat ska kunna omvandlas till produkter/tjänster är det av avgörande betydelse med ett nära och gott samarbete med näringslivet.”[43]
FoUU-arbetet ska öka inom områden som rör samverkan mellan landstinget och den medicintekniska industrin och läkemedelsindustrin.

[42] FoUU-budget 2013, Tjänsteutlåtande 2012-10-18, Landstingsstyrelses förvaltning,
[43] En framtidsbudget för ett växande Stockholms län. Mål och budget 2013 och plan för åren 2014-2015. Stockholms läns landsting.

FoUU-bidrar till tillväxt

Landstingets FoUU insatser kan kopplas till ”tillväxtmekanismerna” både direkt och indirekt (se nedanstående figur).

Illustration av hur ”FoU, lärande och kompetens” påverkar den ekonomiska tillväxtens drivkrafter

Den per definition starkaste kopplingen mellan FoUU och ekonomisk tillväxt handlar om *kunskap*. Tillväxten i kunskapskapitalet är som ovan angivits en av de centrala tillväxtmekanismerna. Kunskap i sin tur har kopplingar till regionens *sysselsättning*, *entreprenörskap* och *attraktivitet*. Kunskap är också grunden för tekniska och organisatoriska förbättringar som leder till förbättrad *produktivitet*.

Landstingets insatser inom FoUU-området återfinns inom hälso- och sjukvården. Hälso- och sjukvård inklusive läkemedel, medicinteknik och IT inom vårdområdet har varit en av Sveriges viktiga industriella fält. Den globala strukturomvandlingen har inte varit gynnsam för landet när det gäller läkemedel och medicinteknik, tidigare svenska paradgrenar. Landstinget har i samverkan med KI, KTH och industrin en nyckelroll i förnyelse av denna sektor i Stockholms län. KI och landstinget har under 2012 offentliggjort en omfattande satsning på kunskapsbildning rörande de vanligaste folksjukdomarna som ett led i detta[44].

[44] Nytänkande ska ge bättre vård av våra folksjukdomar. Harriet Wallberg Henriksson och Torbjörn Rosdahl. DN 110320

Samhällsplanering & miljö

Stockholms läns landsting ansvarar för regionplaneringen i Stockholms län med stöd av en särskild lag[45]. Regional utvecklingsplan för Stockholms län 2010 (RUFS 2010) är gällande regionplan för länet. Efter beslut av länsstyrelsen är RUFS 2010 även regional utvecklingsplan för Stockholms län i enlighet med förordningen om regionalt tillväxtarbete[46].

Budgeten för 2013 anslöt till RUFS 2010 och dess vision om en *attraktiv, hållbar, ledande och tillgänglig storstadsregion*. I budgeten angavs att Stockholms läns landsting ska bidra till att målen för länets utveckling ska nås. Regionen ska utvecklas som en öppen och tillgänglig region, en ledande tillväxtregion samt en resurseffektiv region med god livsmiljö för alla invånare. Fortsatt tillväxt i regionen, social sammanhållning och en fortsatt ekonomi i balans är faktorer som understryks särskilt i budgeten.

Arbetet med genomförande av RUFS 2010 från landstingets Tillväxt, miljö och regionplanering sker bl a genom projekt- och större handlingsprogram. Följande handlingsprogram har hittills initierats av tillväxt- och regionplaneutskottet[47]:

- Flerkärnighet - utveckling av regionala stadskärnor
- Energi och klimat
- Försörjning av högutbildad arbetskraft
- Handlingsprogram organisationers mångfaldsorientering

Miljö och hållbar utveckling är en av de centrala dimensionerna i RUFS 2010. Landstinget har även ställt upp mål för det interna miljöarbetet i det av landstingsfullmäktige beslutade miljöpolitiska programmet[48]. Enligt miljöprogrammet ska landstinget vara klimateffektivt och resurseffektivt samt bedriva ett hälsofrämjande miljöarbete.

Landstinget är sedan flera decennier involverat i arbetet rörande skärgården bland annat som medfinansiär av miljö- och skärgårdsprojekt i Stockholmsregionen. Stockholms skärgård är enligt budgeten *”en världsunik tillgång som är värdefull för hela regionen. Landstingets*

[45] Lagen (1987:147) om regionplanering för kommunerna i Stockholms län. Den föreskriver att ”För kommunerna i Stockholms län ska Stockholms läns landstingskommun som regionplaneorgan ha hand om sådan utrednings- och samordningsverksamhet beträffande regionala frågor (regionplanering) som avses i …plan- och bygglagen…”.

[46] Förordning 2007:713. Enligt förordningen drivs regionalt tillväxtarbete i syfte att uppfylla den regionala tillväxtpolitikens mål och främja en hållbar regional tillväxt. Den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007-2013 är vägledande för det regionala tillväxtarbetet.

[47] www.tmr.sll.se

[48] Miljöpolitiskt program 2012 – 2016, SLL

arbete ska fortsatt bidra till en god utveckling i skärgården, inte minst för de fastboende."

Samhällsplaneringens funktioner

I presentationen av landstinget på landstingets hemsida skrivs att "Stockholmsregionen växer snabbt och utgör centrum för en stor del av Sveriges ekonomi och utveckling. Stockholm som storstadsregion har samtidigt både stora möjligheter och speciella problem. Därför handlar regionplanering om mer än bara planering av vägar och kollektivtrafik. Det handlar också om att stärka regionens konkurrenskraft, att skapa goda och jämlika levnadsvillkor och en långsiktigt hållbar livsmiljö."[49]

Regionplaneringen liksom regional utveckling har per definition en multifunktionell utgångspunkt. Den ska beskriva strategier för att nå politiskt uppsatta utvecklings- eller bevarandemål i olika tidsperspektiv (10 – 40 år). Den ska även söka identifiera rimliga avvägningar mellan målkonflikter såsom tillväxt och miljö. Några av de centrala funktionerna i regionplaneringen är:

- Mark, vatten och grönområden
- Transport, bostad, energi och andra regionala försörjningssystem
- Grundläggande förutsättningar för ekonomisk verksamhet och innovation inklusive kompetens och forskning
- Sociala förhållanden och arbetsmarknad

Samhällsplanering bidrar till tillväxten

Det finns starka *kvalitativa* samband mellan tillväxt och området samhällsplanering & miljö. Några sådana samband indikeras i nedan.

Den regionala planeringen syftar till att visa hur regionens utvecklingsmål ska förverkligas. Planeringen har som utgångspunkt att uppnå samordning mellan aktörer och olika aktiviteter. RUFS 2010 berör, både i fråga om process och fastställt plandokumentet, samtliga tillväxtmekanismer

Den regionala planeringen är således ett mycket aktivt verktyg för Stockholms läns landsting att bidra till tillväxten av regionens skatteunderlag. Genomförandet av RUFS 2010 ligger på många händer där landstinget i flertalet situationer har begränsad påverkan som aktör. Hälsa och välbefinnande liksom trafik- och kommunikationer är dock områden

[49] www.sll.se

som landstinget har betydande inflytande över både som planeringsorgan och verksamhetsutövare. Det gäller även delar av forsknings- och utvecklingsvärlden.

Illustration av hur ”Samhällsplanering och miljö” påverkar den ekonomiska tillväxtens drivkrafter

Utveckling av landstingets tillväxtfrämjande roll

Landstingets tillväxtpolitiska ambition

I budget 2013 för Stockholms läns landsting nämns att landstingets uppgift i första hand inte är att skapa tillväxt men väl att bidra till att skapa bättre förutsättningar för tillväxt, god miljö och framtidstro i hela regionen. Som exempel på hur landstinget lever upp till detta anges de mycket stora investeringarna inom sjukvård och kollektivtrafik.

Om den regionala planeringen skrivs att landstinget har en ”*förstärkt roll i att identifiera och prioritera inriktningar och målsättninga*r” för länets regionala tillväxt- och utvecklingsarbete och driva utvecklingsarbetet vidare. Fokus ska huvudsakligen vara kärnfrågorna bostäder, transporter/infrastruktur, miljö och hållbar utveckling, samt utbildning och kompetensförsörjning. I detta arbete ingår att bedriva påverkan ”*bland annat att skapa ökad insikt i och förståelse för storstadsregioners särskilda förutsättningar*”. Det är också viktigt, enligt budgeten, med ett nära samarbete mellan landstinget och länets kommuner och statliga myndigheter.

Uttalade ambitioner att bidra till regionens ekonomiska utveckling finns inom landstingets arbete med FoUU, särskilt vad avser innovationer. Exempel på satsningar som i hög grad motiveras av att stimulera näringslivets utveckling och indirekt regionens tillväxt finns inom flertalet av landstingets verksamhetsområden. ”Företagandeprojektet” är ett exempel inom hälso- och sjukvården. Arbetet med kreativa näringar är ett motsvarande fall inom kulturen.

Fakta **ALMI**

Landstinget äger 40,5 procent och Regionförbundet Sörmland 8,5 procent av Almi Företagspartner Stockholm AB . Staten äger resterande 51 procent. Almi sysslar med långivning, riskkapital och rådgivning till företag i utvecklingsfas. Almi har en marknadskompletterande roll vilket innebär att verksamheten inte ska konkurrera med den privata marknadens utbud av tjänster. Almi kan ta en större affärsrisk än exempelvis banker.

Möjlig potential för tillväxtinsatser

Genomgången i föregående kapitel visar att landstingets verksamheter i större eller mindre utsträckning har relevans för den ekonomiska tillväxten i regionen.

- ”Sysselsättning” och därmed ”arbetad tid” kan påverkas av landstingets verksamheter inom hälsa & välbefinnande. Trafik & kommunikationer, om än indirekt (sysselsättningseffekter vid större infrastrukturprojekt är en direkt effekt), påverkar sannolikt sysselsättningen i hög grad t ex i form av regionförstoring. Effekter på sysselsättningen kan sannolikt även härledas från kultur & upplevelser.
- ”Kunskap” som är en faktor för ökad produktivitet påverkas i hög grad av FoU, lärande och kompetens. Landstingets FoUU-verksamhet och hälso- och sjukvården är hårt integrerade med varandra. Även kulturverksamheten kan bidra.
- ”Entreprenörskap” och tillväxt i företagande har länge varit en prioriterad fråga i landstinget som bl a genom upphandlingar, vårdval och innovationssatsningar bidrar till utveckling av tjänstenäringarna i regionen.
- ”Tillgänglighet” är en fundamental fråga i ett tillväxtperspektiv. Det är också centralt i de strategier som formulerats i RUFS 2010. Detta är frågor som landstinget påverkar både som ansvarig för kollektivtrafiken och som regionplanerare.
- ”Attraktivitet” slutligen påverkas av merparten av landstingets verksamheter.

Vad gäller attraktivitet förtjänar att nämnas att kvaliteten och effektiviteten i de kärnverksamheter som landstinget ansvarar för i sig påverkar regionens attraktivitet. Forskarna bakom rapporten ”Regional och lokal tillväxtpolitik, Vad kan och bör offentliga aktörer göra?” skriver ”*det är värt att påminna om att mycket tyder på att framgångsrik tillväxtpolitik handlar om att skapa goda grundläggande samhällsinstitutioner, en ändamålsenlig och fungerande infrastruktur, väl fungerande processer kring tillståndsgivning, planering mm, samt att sköta det grundläggande välfärdsuppdraget – inte minst skola, vuxenutbildning och barnomsorg – på ett optimalt sätt*” [50].

En kvalitativt skattad bild av vilken strategisk relevans landstingets verksamheter har för tillväxt av skatteunderlaget i regionen illustreras i nedanstående bild.

[50] Regional och lokal tillväxtpolitik, Vad kan och bör offentliga aktörer göra? Working Paper/PM 2011:28. Tillväxtanalys.

Subjektiv bild av landstingsverksamheternas relevans för tillväxten av skatteunderlaget

Funktioner	Effekt på regionens tillväxt	Mest berörd tillväxtmekanism	Möjlighet att påverka	Strategisk relevans
Hälsa- & välmående	****	Sysselsättning	***	Hög
Trafik & kommunikationer	*****	Tillgänglighet	***	Hög
Kultur & upplevelser	*****	Attraktivitet	*	Låg
FoU, Lärande & kompetens	*****	Kunskap	**	Medel
Samhällsplanering & miljö	*****	Attraktivitet (samtliga)	**	Medel
Branschen vård & omsorg	**	Entreprenörskap	****	Låg
***** markera det starkaste sambandet, * markerar det svagaste sambandet				

Inom flera av de ovan nämnda områdena är landstinget inte en huvudaktör. Det är snarare kommuner (planering, socialväsende, skola, kultur etc) och stat (regelverk, forskning, universitet etc) på den offentliga sidan eller näringsliv och civilt samhälle som i interaktion med omvärlden avgör vilken tillväxten blir i Stockholmsregionen. Det hindrar inte att landstinget bör värdera sina åtgärder och aktiviteter ur tillväxtperspektiv (vilket sannolikt oftast sker). I landstingets fortlöpande arbete är beslut om lokalisering, timing i en konjunkturcykel, regler, etableringsförutsättningar, konkurrensneutralitet faktorer som kan vara mer eller mindre gynnsamma för tillväxten i regionen.

Främjande av sysselsättning som tillväxtmekanism

Två av de aktuella tillväxtmekanismerna är extra intressanta. Det ena området är tillgänglighet kopplat till trafik och kommunikationer. Den andra är sysselsättning kopplat till hälso- och sjukvården.

Hypotetiskt är det rimligt att anta att trafik och kommunikationsområdet tas om hand i anslutning till RUFS 2010 och SL:s och Waxholmsbolagets verksamheter.

Hälso- och sjukvården och dess koppling till sysselsättning/arbetade timmar som tillväxtkomponent är möjligen mindre belyst. I inledningen av rapporten kunde även konstateras att just aspekten ”fler arbetade timmar”

är en av de faktorer som kan bidra till att hantera problematiken kring välfärdens framtida finansiering.

Det finns också en tredje intressant dimension, nämligen landstinget som beställare och motor för tjänstebranschutveckling i Stockholmsregionen, detta främst inom hälso- och sjukvård och kollektivtrafik.

För landstinget bör det även alltid vara intressant att bidra till regionens attraktivitet genom välfungerande offentliga system och tjänster. Minskade underskott i landstings- och primärkommunala budgetar bidrar enligt teorin till att förbättra regionens sparkvot och kan ses som ett led i ansträngningarna för att öka de materiella investeringarna. Effektivisering av kommunernas och landstingens verksamheter som gör att resurser kan frigöras eller att utbudet av attraktiva offentliga tjänster kan öka är således ett tillväxtpolitiskt instrument[51].

Om syftet är inställt på skatteunderlagets tillväxt och finansieringen av landstingets verksamheter på både kort och lång sikt bör alla de faktorer som påverkar sysselsättning och arbetad tid vara i fokus. Landstinget fokuserar redan områden såsom behandlingsprocesser som leder till snabb återgång till arbete, habilitering och rehabilitering som ger eller återskapar arbetsförmåga, sjukskrivningsprocess och hälsofrämjande insatser.

Främjande av tjänstebranschutveckling

Erfarenheter och forskningsresultat från många länder visar att det är mera verkningsfullt att åstadkomma lokal och regional tillväxt genom att skapa nya arbetsplatser inom regionen än att stimulera inflyttning från andra regioner. Särskilt nyföretagande har en betydande hävstångseffekt eftersom det egna sparkapitalet attraherar finansiellt kapital från banker och andra placerande företag.

Stockholms läns landsting kan sägas vara engagerad i ett sådant arbete som i ekonomiska termer kan liknas med att stimulera regionens tjänstemarknader. Detta sker på flera olika sätt. Det centrala är anlitande av entreprenörer som sker genom upphandling eller valfrihet. All drift inom kollektivtrafiken upphandlas och drivs av privata leverantörer. Ca en tredjedel av hälso- och sjukvården drivs av privata eller ideella aktörer[52].

[51] Åke E. Andersson m fl 2004.
[52] Källa Hälso- och sjukvårdsförvaltningen. Siffrorna inkluderar vård som köps från andra landsting.

I Stockholms läns landsting har vårdval införts inom ca 25 olika vårdområden som omfattar både primärvård och specialiserad vård. Den privata svenska tjänstebranschen hälso- och sjukvård omsatte 2011 22 miljarder kronor[53]. Drygt 60 procent av branschens omsättning sker i Stockholms län. Landstinget driver även projekt såsom projektet ”Företagande i Stockholms län”. Med projektet avser landstinget forma ett bättre företagsklimat som uppmuntrar innovation, expansion och effektivare vårdtjänster för Stockholms invånare. Det kommer att ske genom att analysera forskning, undersökningar, djupintervjuer och pågående dialoger och från det skapa konkreta verktyg för förändring. Landstinget har även inrättat ett Idéråd som tar emot idéer om hur vårdens tjänster och processer kan utvecklas.

Sannolikt ger etableringen och utvecklingen av en livaktig vård- och omsorgsbransch ett tillskott till regionens samlade tillväxt. Landstinget som stor beställare driver även utvecklingen i andra branscher, t ex IT, fastigheter, uppdragsverksamheter m.fl. (se nedanstående bild).[54]

Oavsett är det ett område som landstinget kan påverka. Det finns analyser som indikerar att det finns en betydande potential för export inom vård- och omsorgsområdet[55].

[53] Den offentliga marknaden 2012, Dagens Samhälle Reserach.
[54] Healthcare – utvecklingen av en ny tillväxtbransch, Dag Norén och Alexander Crawford.
[55] Svensk export inom hälso- och sjukvård samt omsorg, Nutek 2008

Hälso- och sjukvården påverkar många andra branscher

Fortsatt arbete

Ett fortsatt huvudspår för landstingets tillväxtfrämjande arbete torde vara att sörja för effektiva och högkvalitativa kärnverksamheter. Detta baseras på de avsikter som uttalats av landstinget, men även på rönen i de forskningsöversikter som gjorts om lokal och regional ”tillväxtpolitik”. Ökad kunskap om tillväxteffekter av landstingets insatser kan i det sammanhanget medverka till att förstärka underlaget vid strategiskt beslutsfattande.

Medvetenheten om den regionalekonomiska betydelsen av landstingets verksamheter är enligt vad som framkommer i flera strategiska dokument

som budgeten, trafikplanering, RUFS mm hög. Några områden kan dock förtjäna ytterligare belysning. Det gäller inte minst hur de olika verksamhetsfälten interagerar och samverkar för att förbättra regionens attraktivitet eller bidrar till ökad sysselsättning.

Hälso- och sjukvården och den nära kopplade forsknings- och utbildningsverksamheten är sannolikt värd att belysa ytterligare ur ett tillväxtperspektiv, t ex hur arbetskraften påverkas.

Folkhälsan och folkhälsans bestämningsfaktorer är relevanta både för hälso- och sjukvården och samhällsplaneringen. Det kan visa sig fruktbart att uppmärksamma dessa i den regionala utvecklingsplaneringen.

Branschutveckling, både inom hälso- och sjukvård, trafik och andra områden där landstinget tillämpar upphandling eller valfrihet är fråga som har stor uppmärksamhet i landstinget. Tillväxtpotentialen i dessa ”omreglerade” områden torde kunna studeras ytterligare ur regionalekonomiskt perspektiv.

Om landstiget väljer att ytterligare systematisera sina ansträngningar för att påverka utvecklingen av skatteunderlaget i positiv riktning är det viktigt att insatserna kan följas upp och effekterna mätas. Ovanstående genomgång har visat att det finns ett behov av ytterligare metodutveckling inom detta område.

Litteratur

Andersson Åke E, Boman Dag, Hårsman Björn, Wigren Anders. **Regioners och kommuners ekonomiska tillväxt**. Inregia. 2004. Promemoria till Landstingsförbundet och Svenska Kommunförbundet.

Borg Per. **Den långsiktiga finansieringen – välfärdspolitikens klimatfråga?** Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi. 2009:1.

Dagens Samhälle Reserach. **Den offentliga marknaden 2012**.

Dahl Åsa, Einarsson Henrik, Strömquist Ulf. **Effekter av framtida regionförstoring i Stockholm-Mälarregionen**. 2003.

Lagen (1987:147) om regionplanering för kommunerna i Stockholms län och Förordning 2007:713.

Landstingsstyrelses förvaltning. **FoU-budget 2013**, Tjänsteutlåtande 2012-10-18.

LEV-projektet. **Den ljusnande framtid är vård**, Socialdepartementet 2010.

Norén Dag och Crawford Alexander. **Healthcare – utvecklingen av en ny tillväxtbransch**.

Nutek. **Svensk export inom hälso- och sjukvård samt omsorg**, 2008.

Nutek. **Vård och omsorg som motor för regional utveckling. Utgångspunkter för regionala strategier**. R 2008:07.

Näringsdepartementet, Kulturdepartementet. **Handlingsplan för kulturella och kreativa näringar**, Promemoria. 2009-09-16.

Programberedningen för välfärdsfinansieringen. **Framtidens utmaning – Välfärdens långsiktiga finansiering.** SKL. 2010.

Regionplane- och trafikkontoret samt AB Storstockholms lokaltrafik. **Trafiken i Stockholms län.** 2007.

Regionplanenämnden. **Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen – RUFS 2010, Så blir vi Europas mest attraktiva storstadsregion.**

Sanandaji Nima. **Den Innovativa Vården**, Vinnova Rapport VR 2012:10, Stockholms läns landsting.

SLL. **En framtidsbudget för ett växande Stockholms län. Mål och budget 2013 och plan för åren 2014-2015**. Stockholms läns landsting.

SLL. **FoUU-strategi - med bakgrund till och beskrivning av FoUU insatser inom Stockholms läns landsting.** Antagen av landstingsfullmäktige 110322.

SLL. **Kort om Stockholms läns landsting** (Informationsfolder).

SLL. **Miljöpolitiskt program 2012 – 2016.**

SLL. **Årsstatistik 2012**

SOU 2003:57. **Långtidsutredningen 2003/04. Bilaga 7 Alternativ finansiering av offentliga tjänster**. Finansdepartementet

SOU 2011:59. **Spara i goda tider – för en stabil kommunal verksamhet.** Betänkande av Utredningen om kommunsektorn och konjunkturen.

Tillväxtanalys. **Regional attraktivitet – tillväxtmotor i en global verklighet.** Tillväxtfakta 2012.

Tillväxtanalys. **Regional och lokal tillväxtpolitik. Vad kan och bör offentlig sektor göra?** 2010.

Tillväxtanalys. **Städer och deras tillväxtförutsättningar.** 2011:8.

Tillväxanalys och Tillväxtverket. **Tillväxtfakta. Så växer Sverige och dess regioner.** April 2010.

Wallberg Henriksson Harriet och Rosdahl Torbjörn. **Nytänkande ska ge bättre vård av våra folksjukdomar.** Dagens Nyheter 110320.

http://cesc.kth.se

www.kulturradet.se/sv/verksamhet/regional_tillvaxt/

www.sl.se

www.tmr.sll.se/Publikationer/2006/OECD-Territorial-Reviews-Stockholm-Sverige/

www.waxholmsbolaget.se